

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Konflikt v Severním Irsku a jeho vliv na politickou situaci
ve Spojeném království**

Aneta Caltová

Plzeň, 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Konflikt v Severním Irsku a jeho vliv na politickou situaci
ve Spojeném království**

Aneta Caltová

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Aneta Caltová

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Vladimíru Naxerovi za odborné vedení této bakalářské práce, poskytnutí cenných rad, užitečných připomínek a v neposlední řadě za jeho vstřícný přístup.

OBSAH

1 ÚVOD	- 1 -
2 TEORETICKÝ ZÁKLAD.....	- 4 -
3 HISTORICKÉ POZADÍ KONFLIKTU	- 8 -
3.1 Vývoj na Britských ostrovech do 20. století.....	- 8 -
3.2 Rozdělení ostrova	- 10 -
3.3 Vztahy mezi Británií, Irskem a Severním Irskem	- 12 -
4 VYPUKNUTÍ KONFLIKTU A VÝVOJ DO ROKU 1985	- 15 -
4.1 Situace v Severním Irsku po válce do 60. let.....	- 15 -
4.2 Počátek <i>The Troubles</i>	- 18 -
4.3 70. léta – internace, přímá správa Londýna	- 20 -
4.4 Dohoda ze Sunningdale, politika ulsterizace a kriminalizace	- 22 -
4.5 <i>Hunger strike</i> , Fórum pro nové Irsko a proces devoluce	- 26 -
5 VÝVOJ PO ROCE 1985 DO SOUČASNOSTI.....	- 30 -
5.1 Důsledky Anglo-irské dohody.....	- 30 -
5.2 Zahájení mírového procesu v 90. letech	- 34 -
5.3 Velkopáteční dohoda a její následky.....	- 38 -
5.4 Severní Irsko na prahu nového tisíciletí.....	- 41 -
6 ZÁVĚR.....	- 46 -
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	- 48 -
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	- 57 -
9 RESUMÉ.....	- 59 -
10 PŘÍLOHY	- 60 -

1 ÚVOD

Severoírský konflikt představuje jeden z nejzásadnějších vnitrostátních problémů Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, jehož příčiny sahají hluboko do historie. Je to důkaz dlouho a těžko hledaného kompromisu mezi dvěma skupinami obyvatel zastávajících odlišné náboženské a kulturní tradice. Ačkoliv se počtem obětí a intenzitou nedá srovnat s mnohými válečnými konflikty, dá se dle mého názoru označit za konflikt evropského, ne-li světového významu. Pro svou práci jsem si toto téma zvolila vedle osobního zájmu o problematiku také díky jeho aktuálnosti – konflikt v Severním Irsku není ani dnes definitivně ukončený.

Komplexním uchopením a interpretací severoírské problematiky se zabývá mnoho odborných publikací. Mezi akademiky se stále jedná o oblíbené téma, ačkoliv největší počet knih pojednávajících o konfliktu pochází z přelomu 20. a 21. století v návaznosti na podepsání Belfastské mírové dohody roku 1998. Já se ve své bakalářské práci budu věnovat vybranému segmentu konfliktu, jímž je přístup vlády Spojeného království k problematice Severního Irsku a vývoj tohoto přístupu ve 20. století až do současnosti.

Za hlavní cíl této práce bychom mohli označit provedení analýzy přístupu vnitřních aktérů ke konfliktu a jeho řešení (*conflict resolution analysis*). Konkrétně zde budu analyzovat zejména postoj a změny chování britské vlády ve vztahu k severoírskému konfliktu. Svoji pozornost zaměřím na postupné zapojování britských a irských politických elit do řešení konfliktu. V rámci konfliktních fází a zahájení mírového procesu pak budu sledovat posun od realistického konceptu hry s nulovým součtem (*zero sum game*), kde je aktér buď vítězem, nebo poraženým, k liberálnímu konceptu hry s nenulovým součtem (*non-zero sum game*), kde díky kompromisu vítězí všichni aktéři.

Jako základní otázku své práce stanovuji, jak konflikt v Severním Irsku ovlivnil britskou politickou scénu a zda se politickým aktérům Spojeného království podařilo tento konflikt vyřešit. Navazující otázkou je jakým způsobem a do jaké míry se

konflikt podařilo zvládnout či na kolik byl mírový proces úspěšný a v čem naopak tkvěly jeho limity. Sekundárními otázkami jsou taktéž, zda aktuální politické uspořádání může být definitivní a jestli je současný stav severoirsko-britských vztahů dlouhodobě udržitelný.

Práce bude koncipována chronologicky. Zaměřím se na jednotlivé fáze severoirské problematiky, a to od počátků zrodu konfliktu až po současnou situaci. Pro lepší orientaci nejprve stručně nastíním historické kořeny konfliktu. V každé kapitole pak shrnu nejvýznamnější historická data a fakta s ohledem na plynoucí transformaci konfliktu. Jednotlivé časové úseky podrobím analýze ve smyslu zhodnocení činnosti politických elit, tj. označení úspěchů a neúspěchů vzájemné komunikace, dodržování (resp. porušování) uzavřených mírových dohod apod. V neposlední řadě průběžně nastíním vyvíjející se vládní strategii Westminsteru ve vztahu ke konfliktu.

Prostor dále poskytnu pozvolným proměnám vztahů mezi vnitřními aktéry konfliktu. Tento vývoj budu sledovat jak na oficiální úrovni (mezi londýnskými, dublinskými a belfastskými politickými elitami), tak na neoficiální úrovni (paramilitantní organizace a další uskupení). Vnějšími aktéry konfliktu nebude v mé práci věnována větší pozornost, pouze s výjimkou Spojených států amerických, jež v severoirském mírovém procesu sehrály neopomenutelnou roli.

Záměrně v práci vynechám vývoj veřejného mínění v Británii a většinu lokálních aktivit a iniciativ, jelikož tyto nejsou pro mou práci primární oblastí zájmu. Jak již bylo zmíněno, svoji pozornost soustředím především na aktivity politických aktérů. Nebudu se věnovat ani mezinárodním událostem ovlivňujícím konflikt, pokud nějak výrazněji nezasáhly do jeho vývoje. Co se týče místních politických hnutí a iniciativ, prostor bude věnován pouze těm, které nějakým zásadnějším způsobem ovlivnily chování britských elit. To samé v dané oblasti platí i o aktivitách označovaných za teroristické – vyberu jen ty nejvýznamnější, které měly bezprostřední vliv na politické rozhodování aktérů.

Pro svou práci jsem využívala zejména knih a elektronických publikací zahraničních odborníků, jelikož českých autorů věnujících se severoirskému konfliktu příliš mnoho není. Přesto bych ocenila knihu českého historika Jana Franka *Konflikt v Severním Irsku*, která mi spolu s *Dějiny Irska* T. W. Moodyho a F. X. Martina významně pomohla ve chronologickém sledování konfliktu. Jan Frank ve své knize věcnou a srozumitelnou formou podává ucelený pohled na severoirskou problematiku.

V teoretické části jsem pro objasnění pojmů využila knihy *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* Šárky Waisové, *Teorie mezinárodních vztahů* Petra Druláka a publikací dalších autorů zkoumajících teorie etnicity a nacionalismu. Ze zahraničních tištěných publikací pojednávajících o nepokojích v Ulsteru bych vyzdvihla knihu Jamese Loughlina *The Ulster Question Since 1945*, dále výbornou a obsáhlou publikaci Paula Arthura *Special Relationships: Britain, Ireland and the Northern Ireland Problem* či *Making Sense of The Troubles* od dvojice autorů McKittrick a McVea.

K doplňování informací jsem pak v hojné míře využívala internetové stránky včetně renomovaných zpravodajských serverů. Nejvíce bych ocenila webový portál *Conflict Archive on the Internet* (CAIN), který už od poloviny 90. let provozuje Ulsterská univerzita v Belfastu a jenž poskytuje širokou škálu informací a dalších odkazů na publikace věnující se vybraným úsekům severoirského konfliktu.

2 TEORETICKÝ ZÁKLAD

V teoretické části bych nejprve ráda stručně vymezila několik základních pojmů, se kterými budu v práci operovat. Prvním termínem je konflikt, resp. konflikt v mezinárodních vztazích. Konflikt v obecném smyslu chápeme běžně jako střet nekompatibilních cílů dvou či více subjektů. Šárka Waisová uvádí pro konflikt v mezinárodních vztazích následující definici: „*Konflikt v mezinárodních vztazích je [tedy] sociální situace, která vzniká, pokud dva či více aktérů, z nichž minimálně jeden je státem, usiluje o získání tébož statku v oblasti národních hodnot a témat a tento statek nestačí k uspokojení základních potřeb všech aktérů*“ (Waisová 2005: 36).

Pokud chceme konflikt komplexně zkoumat, musíme zahrnout celou řadu faktorů. Při analýze konfliktu zahrnujeme výzkum pozadí konfliktu, charakter konfliktu, příčiny a okolnosti konfliktu, aktéry a jejich chování a řadu dalších proměnných, na základě kterých dokážeme predikovat další vývoj konfliktu, určit strategie aktérů či jejich nástroje (Waisová 2005: *ibid*).

Konflikt můžeme dále specifikovat např. podle jeho umístění v mezinárodním systému. Severoirský konflikt bychom mohli v rámci této specifikace zařadit do tzv. třetí analytické roviny, která je definována subjednotkami. Těmito subjednotkami chápeme „*organizovaná uskupení jednotlivců v rámci jednotek, která jsou schopna ovlivnit existenci a chování jednotek*“ (Waisová 2005: 38). V našem případě se tedy subjednotkami rozumí zejména politické elity Spojeného království, resp. Irské republiky.

Dále můžeme konflikt definovat na základě jeho příčin (záměrně používám množné číslo z důvodu časté multikauzality konfliktů). Někteří autoři označují příčiny severoirského konfliktu za etnicko-nacionalistické a zavrhují roli náboženství, jiní zase tvrdí, že konflikt je primárně náboženský, přičemž kladou důraz na protestantský fundamentalismus (Dixon – Ganiel 2008: 419). Já se přikláním ke kombinaci těchto dvou přístupů – dle mého názoru můžeme severoirský konflikt definovat na společném, etnicko-nacionalisticko-náboženském základě.

Antropolog Kevin Yelvington definuje etnicitu takto: „*Etnicita je aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se pokládají za zásadně odlišné od členů ostatních skupin, jejichž existenci si uvědomují a s nimiž vstupují do kontaktu. Lze ji proto definovat také jako sociální identitu (založenou na kontrastu ke konkrétním „druhým“)*“ (Yelvington 1991: 168). Severoirský konflikt můžeme označit za etnický také z důvodu postupně rostoucí nedůvěry mezi katolíky a protestanty. Etnicita těchto dvou skupin obyvatel je vymezena náboženstvím, které mnozí autoři řadí mezi znaky etnické a národní identity (Eriksen 2012: 68–69). Vzájemná a postupem času přiostrující se nevraživost mezi komunitami pramenila kupříkladu z nerovnosti pracovních příležitostí či z částečné manipulace s kulturní pamětí národa (např. kvůli odlišné interpretaci historie a vzájemných vztahů obou etnik).

Od etnicity se můžeme přesunout k příbuznému konceptu nacionalismu, pro nějž Arnošt Gellner uvádí následující definici: „*Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musí být shodné. [...] Národnostní cítění je pocit hněvu způsobený porušením tohoto principu. [...] Národnostní hnutí je hnutí, které je uváděno do pohybu takovým citem*“ (Gellner 1993: 1). V Severním Irsku pak z hlediska nacionalismu můžeme rozlišit dva hlavní národy – Iry a Brity¹.

Severoirští nacionalisté se cítí být Iry, usilují o sjednocení ostrova a vymanění se z britského vlivu. Synonymem k výrazu nacionalista je termín republikán, ačkoliv ten bývá spojován spíše s dosahováním nacionalistických cílů prostřednictvím násilí. Můžeme tedy tvrdit, že všichni republikáni jsou zároveň nacionalisté, ale ne každý nacionalista je republikán (Dixon 2008: 6). Na druhé straně severoirští unionisté se naopak cítí být Brity, snaží se o setrvání ve svazku Spojeného království a deklarují svou věrnost britské koruně. Pro tuto skupinu obyvatel se používá také označení loajalisté, kteří (podobně jako republikáni) na rozdíl od unionistů explicitně neodmítají použití násilí k dosažení svých cílů. Opět tedy platí, že každý loajalista je zároveň unionista, avšak ne všichni unionisté jsou loajalisté (Dixon 2008: 7). V obou táborech

¹ Přesto však můžeme narazit na osoby, které se hlásí k „severoirské“ národnosti, k „britsko-irské“ národnosti nebo dokonce k „britsko-irsko-severoirské“ národnosti – viz Příloha č. 6

pak narazíme na různé stupně národnostního citění – od umírněných až po radikální stoupence.

Podle Filipa Tesaře bychom mohli konflikt dále definovat na základě tzv. vertikálně integrovaného systému, kde spolu na společném území dennodenně sdílí život příslušníci obou etnik – sociální konflikt je zde tedy nedílnou součástí systému. Navíc historicky zakořeněná nerovnost mezi katolíky a protestanty (zjednodušeně řečeno mezi rolníky na venkově a přistěhovalými vlastníky půdy ve městech) je základním kamenem hierarchického uspořádání, které do určité míry můžeme vysledovat i v dnešní době (Tesař 2007: 29-31).

Poslední charakteristikou je pak rozdělení konfliktů na násilné a nenásilné dle použitých prostředků v průběhu konfliktu. Tyto prostředky se často odvíjí od stádia, ve kterém se konflikt zrovna nachází². Např. v počáteční fázi latentního konfliktu (označovaného také jako nestabilní mír), aktéři po násilných prostředcích nesahají, pouze zde existuje jisté napětí. V lepším případě se v tomto období aktéři snaží předejít dalším fázím konfliktu vzájemnou spoluprací a komunikací na všech úrovních. Některé konflikty v této latentní fázi zůstávají a k vypuknutí násilí vůbec nedojde. Jiné spory se všech stádiích konfliktního cyklu obejdou zcela bez násilí.

Ve fázi eskalace se ovšem aktéři konfliktu často k násilí uchylují – tak tomu bylo i v případě severoirského problému. Usmiřování stran ve všech fázích konfliktu musí být založeno na pevně stanovených podmínkách, které jsou splnitelné pro obě strany sporu. Při řešení konfliktu je klíčová pravidelná a častá vzájemná komunikace, dále důvěra a respekt mezi aktéry konfliktu a jejich schopnost a ochota řešit problémy. Zásadní roli v tomto procesu by pak měla hrát podpora ze strany autorit (Waisová 2005: 51, Tesař 2007: 40). Jak bude v dalších kapitolách zřejmé, konflikt v Severním Irsku prošel všemi fázemi konfliktního cyklu, přičemž v té poslední (postkonfliktní urovnání vztahů) se nachází dodnes.

² Šárka Waisová rozlišuje následujících pět stádií konfliktu: latentní konflikt, manifestace konfliktu, eskalace konfliktu, mrtvý bod konfliktu, deeskalace konfliktu, řešení konfliktu a postkonfliktní urovnání vztahů neboli fáze budování míru (Waisová 2005: 49–50).

Dále bych zde ráda představila koncept teorie her, který se využívá při výzkumu konfliktů. Teorie her (*game theory*) vychází z matematiky a do mezinárodních vztahů se dostala díky scientismu, proudu obhajujícímu používání vědeckých metod v mezinárodních vztazích. Jak uvádí Drulák, jedná se o matematickou teorii rozhodování racionálních hráčů, kteří jsou na sobě závislí (racionality hráčů je zde základním předpokladem). Tato závislost pramení z toho, že každý hráč ke svému rozhodnutí potřebuje vlastnit informaci o rozhodnutí dalších hráčů (Drulák 2010: 94–95).

V mezinárodních vztazích se můžeme setkat s konceptem hry s nulovým součtem (*zero sum game*) a hry s nenulovým součtem (*non-zero sum game*). V případě hry s nulovým součtem je hráč buď vítězem, nebo poraženým (čili zisk jednoho hráče se rovná ztrátě druhého hráče). Pro oba hráče má vzájemná komunikace marginální význam a jakýkoliv kompromis je nežádoucí. Hra s nenulovým součtem naopak podporuje spolupráci, vzájemnou komunikaci a pokus o dohodu mezi hráči.

Hry s nenulovým součtem se dále dělí na „*kooperativní (cooperative games), kde spolu hráči mohou komunikovat a uzavírat závazné dohody týkající se volby strategií, a nekooperativní (non-cooperative games), kde závazné dohody možné nejsou, a komunikace může a nemusí existovat*“ (Morrow 1994: 75). V mezinárodních vztazích je koncept hry s nulovým součtem obhajován realisty a dá se aplikovat např. na určité periody studené války. Hra s nenulovým součtem je naopak doménou liberálů a dnes je aplikace této teorie na mezinárodním poli výrazně upřednostňována.

3 HISTORICKÉ POZADÍ KONFLIKTU

3.1 VÝVOJ NA BRITSKÝCH OSTROVECH DO 20. STOLETÍ

Abychom mohli porozumět novodobému konfliktu v Severním Irsku, je potřeba alespoň krátce nahlédnout do historie. Vztah mezi Irskem a Velkou Británií měl tragické předpoklady od počátku své existence. Už ve 12. století normanští rytíři na příkaz krále Jindřicha II. zaútočili na původní keltská království na ostrově (Martin 2012: 97). Už od tohoto okamžiku můžeme hovořit o latentní fázi konfliktu, kdy v zemi panoval velmi nestabilní mír s občasnými projevy násilí mezi anglickými dobyvateli, pomalu se začleňujícími do irského prostředí, a původní irskou šlechtou.

V 16. století snahy irských obyvatel opět ovládnout ostrov překazili panovníci tudorovské dynastie, kteří chtěli mít Irsko pod větší kontrolou a postupně ho zanglikanizovat. Kvůli založení anglikánské církve Jindřichem VIII. v roce 1534 se navíc objevily i první diskriminační nálady vůči katolicky orientovaným Irům. Došlo k několika vojenským střetům a následnému zabrání provincie Munster na jihu a posléze i provincie Ulster na severu ostrova³ (Hayes-McCoy 2012: 124, 127, 129, 134). Nastává tak fáze manifestace konfliktu, kdy aktéři artikuluji své neslučitelné zájmy a činí tak opět s použitím násilí.

Do Ulsteru v 17. století proudili angličtí a skotští protestanti, zabírali zde půdu po irských vyhoštěncích a stali se silně zvýhodňovanou skupinou obyvatel. Za vlády Olivera Cromwella docházelo k masivnímu zabavování majetku a irským katolíkům zůstala pouze jedna pětina půdy na ostrově (Frank 2006: 13). Roku 1641 proběhlo povstání katolického obyvatelstva a právě od tohoto okamžiku začali ulsterští protestanti cítit trvalou hrozbu soužití v rámci jednoho území. V roce 1685 se na trůn dostal Jakub II., král katolického vyznání, který Irům sliboval mnoho významných ústupků. Byl však sesazen a během tzv. Slavné revoluce (*Glorious Revolution*) roku 1688 nahrazen Vilémem III. Oranžským. Ten uštědřil katolíkům 12. července 1690

³ Ulster je provincií na severu ostrova, na jehož území se dnes rozkládá Severní Irsko – proto budu oba pojmy v práci užívat jako synonyma.

nekompromisní porážku v bitvě na řece Boyne, kde ani za podpory jakobitů a francouzských vojáků katolíci nedokázali jeho vojsko porazit (Loughlin 1998: 2–3).

Na přelomu 17. a 18. století byla vydána sada represivních zákonů zakazujících katolíkům vlastnit zbraně, zakládat školy, dědit a pronajímat protestantskou půdu apod. Katoličtí Irové byli taktéž odvoláni ze všech úřadů, vyloučení z armády a dostali zákaz vstupovat na půdu parlamentu. Katolické duchovenstvo bylo zredukováno a zaregistrováno. Optimističtější událostí za těchto okolností bylo, že irský parlament získal v roce 1782 autonomii. Roku 1798 však vypuklo další povstání, po němž následovala opět centralizace, rozpuštění irského parlamentu a v roce 1801 přijetí Zákona o unii (*Act of Union*) mezi Irskem a Velkou Británií (Frank 2006: 13–14).

Po snahách umírněného irského nacionalisty Daniela O'Connella došlo roku 1829 k podepsání zákona o katolické emancipaci (*Roman Catholic Relief Act*), který katolickým Iřům umožnil zasedat v parlamentu a zastávat vysoké úřady. Navazujícím krokem byla snaha o úplné zrušení britsko-irské parlamentní unie – ta však byla ze strany Britů represivně zastavena (Whyte 2012: 182–183). Právě v tomto období můžeme nalézt kořeny moderní tradice irského republikanismu, jež je postavena na myšlence násilného vytlačení Britů z ostrova a národního sjednocení irských protestantů a katolíků v rámci jednoho Irska.

Výsledek snahy o zrušení britsko-irské parlamentní unie můžeme označit za příklad hry s nulovým součtem – britská strana tvrdě odmítla irské požadavky a neposkytla žádný prostor ke vzájemnému jednání. Stejně tak můžeme hodnotit i následující snahu irských občanů zcela vypudit Brity z ostrova, ne se s nimi dohodnout. Realistický koncept hry s nulovým součtem v tomto období významně převažuje nad liberálními myšlenkami vzájemné spolupráce.

V druhé polovině 19. století Irsko sužoval hladomor, který postihl zejména katolickou, tj. chudší část obyvatelstva. Vina za podcenění vážné situace na ostrově byla nacionalisty připisována právě Britům. V roce 1867 pak vypuklo povstání tzv.

Feniánů⁴ (*Fenian Rising*) proti britské nadvládě nad Irskem. Ačkoliv skončilo neúspěchem, republikánům se podařilo alespoň vyvinout tlak na britského premiéra Williama Gladstona, jenž se opakovaně snažil na půdě britského parlamentu prosadit Zákon o autonomii Irska (*Irish Home Rule Bill*)⁵ (Loughlin 1998: 4, Moody 2012: 206–213).

V reakci na hladomor byla v roce 1879 založena Irská národní pozemková liga (*Irish National Land League*), jejímž vůdcem se stal Charles Parnell. Liga měla za cíl přerozdělit protestantskou půdu a přeměnit katolické nájemce v její majitele, zároveň se však stala dalším hnutím za národní sebeurčení Irů. Parnell měl navíc pevnou oporu v britském premiérovi Williamu Gladstonovi. Proti Lize stáli irští unionisté v čele s Edwardem Carsonem, podporováni zejména britskými konzervativci a částí liberálů, kteří už od konce 19. století dávali jasně najevo, že si irskou politickou autonomii nepřejí (Frank 2006: 15). V Ulsteru se situace taktéž začínala přioštrovat a v Belfastu vznikaly první segregované dělnické enklávy katolíků a protestantů (nejznámějším příkladem je oddělení unionistické *Shankill Road* od nacionalistické *Falls Road*).

3.2 ROZDĚLENÍ OSTROVA

V předvečer První světové války byla založena organizace Ulsterských dobrovolníků (*Ulster Volunteers*, UV) a v reakci na to uskupení Irských dobrovolníků (*Irish Volunteers*, IV). Tyto nově vzniklé iniciativy spolu s Občanskou armádou a IRB tvořily čtyři neoficiální organizace mimo hlavní politickou scénu. Napjatá situace nakonec vyústila ve vypuknutí Velikonočního povstání v roce 1916⁶. Na tento protest velmi tvrdě zareagovala britská strana, jež pozatýkala a popravila mnoho nevinných a připravila tak úrodnou půdu pro myšlenky irské republikánské strany Sinn Féin (Loughlin 1998: 11). Zde můžeme znovu hovořit o hře s nulovým součtem – tvrdá

⁴ Feniáni byli členové Irského republikánského bratrstva (*Irish Republican Brotherhood*, IRB), založeného irskými emigranty na území Spojených států amerických v polovině 19. století (Frank 2006: 15).

⁵ Poprvé tak učinil v roce 1886, ale zákon neprošel dolní sněmovnou. Druhý pokus z roku 1893 byl vetován horní sněmovnou. Třetí hlasování v roce 1914 bylo sice úspěšné, leč zákon nevesel v platnost kvůli vypuknutí První světové války. Až v roce 1920 se podařilo prosadit Zákon o irské vládě (*Government of Ireland Act*), jenž zřizoval místní parlamenty v Dublinu a v Belfastu (Moody 2012: 369–375).

⁶ Velikonoční povstání bylo iniciováno IRB a IV ve spolupráci s Občanskou armádou (McCartney 2012: 224).

represe britské armády a vlády bez snahy reflektovat problém a podrobit ho diskuzi či vzájemnému vyjednávání s irskou stranou.

Po vítězství ve volbách v roce 1918 Sinn Féin bez souhlasu britské strany založila Irský sněm (*Dáil Éireann*), do jehož čela se postavil Éamon de Valera, zástupce Irských dobrovolníků. Vojenský odpor proti Britům a jejich snahám zničit Sinn Féin vedl Michael Collins z IRB (McCartney 2012: 225). V roce 1919 vypukla Anglo-irská válka za nezávislost (*Irish War of Independence*), kterou už můžeme zařadit do konfliktní fáze vypuknutí násilí – spor zde eskaluje do takové míry, že obě strany konfliktu jsou ozbrojené a účelně proti sobě využívají násilí. Jde opět o typický příklad hry s nulovým součtem – cílem je porazit soupeře a být jediným vítězem, ani pro jednu stranu není žádoucí se dohodnout na kompromisu.

Londýnský parlament v roce 1920 schválil Zákon o irské vládě (*Government of Ireland Act*), který dal vzniknout dvěma vládám a dvěma parlamentům – jednomu v Belfastu⁷ pro severních šest hrabství (tzv. Severní Irsko) a druhému v Dublinu pro zbytek země (tzv. Jižní Irsko). Ulsterští unionisté zákon přijali, Sinn Féin však toto nové ustanovení razantně odmítla. V témže roce byly založeny zvláštní jednotky britské armády, tzv. *B-Specials*, které měly za úkol dohlížet na pořádek v provincii. Válka za nezávislost pokračovala až do roku 1921, kdy byla podepsána Anglo-irská dohoda (*Anglo-Irish Treaty*), oficiálně zakládající Svobodný irský stát (*Saorstát Éireann / Irish Free State*) se statutem dominia. Severní Irsko se z této smlouvy vyvázalo a zvolilo si setrvání pod správou parlamentu v Belfastu (Loughlin 1998: 12–13, McCartney 2012: 229–230).

Zde můžeme vysledovat jistou snahu Britů o řešení situace na ostrově, avšak vedoucí k výsledné nespokojenosti obou stran a ještě více přispívající k prohloubení stávající krize. Stále se tedy jedná o hru s nulovým součtem, kde hráči hájí vzájemně neslučitelné cíle – irští nacionalisté jednotné Irsko a ulsterští unionisté setrvání ve svazku s Británií. Následně v roce 1926 vzniká odtržením ze Sinn Féin strana Fianna Fáil pod vedením Éamona de Valery, jejímž cílem je co nejdříve v Irsku zavést

⁷ Belfastský parlament bývá často označován jako Stormontský. Je to z důvodu jeho sídla ve Stormontu, jedné z okrajových městských částí Belfastu.

republiku a odstranit veškeré vazby na Británii. Strana roku 1932 zaznamenává úspěch ve volbách do irského parlamentu a de Valera s podporou labouristů sestavuje svou první vládu (Frank 2006: 43).

Ve 30. letech kvůli celosvětové ekonomické krizi vypukla tzv. hospodářská válka mezi Spojeným královstvím a Irskem, která odstartovala uvalením cel na dovoz dobytka z Irska do Británie, resp. na dovoz britského zboží do Irska. Vzájemný bojkot nakonec trval šest let. K nepříznivé atmosféře mezi oběma stranami nepřispívala ani stále sílící Irská republikánská armáda (*Irish Republican Army*, IRA), pokračovatelka Irských dobrovolníků, která se v průběhu 30. let cvičila a vyzbrojovala (Lynch 2012: 239).

Roku 1936 ve Spojeném království abdikoval král Edward VIII. a na trůn nastoupil jeho bratr Jiří V. Rezignace i nástup nového krále měly projít ratifikací ve všech britských dominiích. Irsko však i přes britské naléhání podepsalo pouze abdikaci Edwarda VIII. a už neuznalo Jiřího V. jako novou hlavu monarchie. Rok poté dublinský parlament schválil novou ústavu, podle které bylo Irsko „*suverénním, nezávislým a demokratickým státem*“ (Lynch 2012: 240). Je zřejmé, že tento akt byl pro Brity nepříjemnou záležitostí.

Dalším krokem prohlubujícím krizi mezi oběma státy bylo vyhlášení neutrality během Druhé světové války – Irsko tak učinilo jako jediné britské dominium. Následně byla v roce 1949 oficiálně vyhlášena Irská republika (dokumentem *Republic of Ireland Act*), kterou téhož roku nakonec schválil i Londýn (dokumentem *Ireland Act*). Irsko tak nadobro vystoupilo z britského Commonwealthu (Loughlin 1998: 21–23).

3.3 VZTAHY MEZI BRITÁNIÍ, IRSKEM A SEVERNÍM IRSKEM

Jak již bylo naznačeno, mezi Británií a Irským svobodným státem panoval ještě před Druhou světovou válku jistý vztah závislosti – jak ekonomické, tak politické⁸ – odvíjející se ze setrvání Irského svobodného státu jako součásti britského

⁸ Irsko exportovalo zejména do Velké Británie, která pro něj byla hlavním obchodním partnerem. Jako Irský svobodný stát nemělo navíc navázány žádné diplomatické styky na mezinárodním poli, a tak bylo zatím závislé na britské pomoci.

Commonwealthu. Tuto dependenci však narušilo nejprve schválení nové ústavy irským parlamentem a dále vyhlášení neutrality během Druhé světové války.

Milníkem v britsko-irských vztazích se ovšem stalo až britské uznání Irska jako samostatného státu s republikánským zřízením. Irsko se sice tímto krokem pro Británii stalo rovnějším partnerem, to ale zatím neznamenalo vzájemné oteplení vztahů. Spíše naopak – z britské strany stále přetrvával pocit jisté nadřazenosti, který ještě více reflektovala irská zášť vůči historicky zakořeněným imperialistickým choutkám Británie. Vztahy mezi oběma zeměmi se začaly měnit až s nastolením otázky řešení severoirského konfliktu v 70. letech.

Co se týče vztahu Británie a Severního Irska, Ulster stál vždy na okraji zájmu centrální vlády. Stormontský parlament, ačkoliv podléhal kontrole Westminsteru, disponoval poměrně rozsáhlými pravomocemi, tudíž sám pohodlně zajišťoval správu severních šesti hrabství. Londýn se v podstatě o celý irský ostrov staral pouze v případě problémů (a navíc většinou reagoval represí proti irské straně). Severní Irsko však pro Spojené království stouplu v ceně díky účasti ve Druhé světové válce, kde (na rozdíl od Irska) bojovalo jako věrná součást Británie. Londýnu propůjčilo severoirské přístavy a po vstupu Spojených amerických států do války poskytlo prostory pro umístění prvních amerických základů (Frank 2006: 45–47). Zároveň je dobré nezapomínat, že provincie na severu ostrova čerpala z větší části svou kulturní i náboženskou identitu z britského odkazu.

Vznik Irského svobodného státu a zejména pak úsilí nacionalistů sjednotit ostrov bylo trnem oku pro unionisty, kteří si soužití s katolíky v jednom státě nedokázali představit. Obyvatele Severního Irska pobouřila zejména de Valerova republikánská ústava z roku 1937, v níž si Irský svobodný stát územně nárokoval Ulster (McCracken 2012: 233). Tato prohlášení sounáležitosti se severními hrabstvími rezonovala v irské rétorice i v průběhu samotných nepokojů, s postupem času se však otupovala a zůstávala symbolickými. Vzájemná komunikace mezi oběma částmi ostrova zatím nebyla příliš frekventovaná a vztahy se začaly oteplovat až s otevřením irské společnosti.

V Severním Irsku v první polovině 20. století dále panovala atmosféra diskriminace katolíků ve všech důležitých oblastech života. Oddělené školství zaručovalo katolíkům pouze horší životní úroveň odvozenou od nižšího stupně vzdělání a nižších platů. Protestantští zaměstnavatelé odmítali katolíkům poskytovat pracovní místa ve veřejném i soukromém sektoru. Diskriminace vládla i v přidělování pozemků či státních bytů. Protestanti měli navíc silnou převahu v parlamentu, kde opakovaně vítězila Unionistická strana (*Unionist Party*, UP), a obsazovali i místní zastupitelstva. Tam si dominanci zajišťovali překreslováním volebních obvodů tak, aby i v těch smíšených získali většinu hlasů (Whyte 1983, Frank 2006: 42).

Špatné vztahy dále umocnila již zmíněná hospodářská krize ve 30. letech, která měla dopad zejména na méně vzdělanou a diskriminovanou část obyvatelstva. Není proto divu, že u katolíků začal sílit pocit křivdy. Oddělení obou etnických skupin na území Severního Irsku pouze prohlubovalo historicky zakořeněnou frustraci a přenášelo tyto vzájemné negativní emoce do budoucna. Vše napovídalo tomu, že se situace bude nadále přirostávat. Toto očekávání se do 25 let po válce naplnilo.

4 VYPUKNUTÍ KONFLIKTU A VÝVOJ DO ROKU 1985

4.1 SITUACE V SEVERNÍM IRSKU PO VÁLCE DO 60. LET

Po skončení Druhé světové války čekala Severní Irsko implementace prvků britského sociálního státu. Důležitým krokem bylo přijetí zákona o vzdělání (*Education Act*) v roce 1947, jenž zajišťoval oběma komunitám stejné podmínky v přístupu ke vzdělání. Tak se postupně zvyšoval počet nově vzdělaných katolíků, kteří se začali domáhat svých dalších práv (Loughlin 1998: 24–25). Stále však platila diskriminace katolíků v oprávnění volit do místních zastupitelstev a majetková kritéria byla naopak ještě zpřísněna.

Nově vzniklá Liga proti rozdělení (*Antipartition League*)⁹, která se těšila podpoře katolické církve a části labouristů v britském parlamentu, však celkově u britských politických elit pohořela a proti jejím protestním akcím ohledně přetrvávající diskriminace katolíků v Severním Irsku tvrdě zasáhla policie (Frank 2006: 47–48). Opět tedy příklad hry s nulovým součtem – žádná snaha o vzájemné jednání, britská vláda není ochotná politicky zasahovat do záležitostí severoirské vlády, a tak znovu přistupuje k co nejrychlejšímu řešení, kterým je násilné potlačení nepokoju.

Mezi lety 1956 a 1962 probíhala vojenská kampaň IRA, která se však netěšila podpoře veřejnosti a byla z důvodu svého marginálního významu ukončena. Britská strana v 50. letech využívala proti IRA již v minulosti osvědčený systém internací (tj. přímé uvěznění osob podezřelých z podnikání teroristické činnosti, a to bez nároku na soud). Tento postup se jevil jako účinný a nebylo proti němu větších námitek. Efektivita internací, které se v 50. letech zatím týkaly pouze několika stovek příslušníků IRA, pramenila právě z důvodu tehdejší nízké míry opozice proti státu (Swan 2008, Whyte 2012: 252).

Lze tvrdit, že situace v Severním Irsku v 50. a první polovině 60. let byla na první pohled klidná – sociální stát měl kladný účinek na vztah katolické menšiny k vládě (ačkoliv parlament i zastupitelstva nadále ovládali unionisté), neúspěch

⁹ Nacionalistická strana v roce 1938 odešla ze Stormontského parlamentu a spolu s dalšími nacionalistickými skupinami vytvořila v roce 1945 volební koalici – Ligu proti rozdělení (Frank 2006: 48).

kampaně IRA a mírný pokles příznivců Sinn Féin zase zdánlivě vyvolával pocit bezpečí. Klíčovou stranou zůstávala v Severním Irsku již zmíněná Unionistická strana, její protějšek tvořila Nacionalistická strana (*Nationalist Party*, NP), třetí nejsilnější byla Sinn Féin (Frank 2006: 48–49).

Na přelomu 50. a 60. let sužovala Severní Irsko poměrně vysoká nezaměstnanost. UP trápila narůstající podpora labouristů (jak od protestantů, tak od katolíků) a volání obyvatel po ekonomických reformách. Po rezignaci zapřísáhlého loajalisty lorda Brookeborougha, jenž byl premiérem Severního Irska dlouhých dvacet let (1943–1963), na pozici nastoupil Terence O'Neill. Ten si svou rétorikou o překonání sektářství a zlepšení vztahů mezi protestanty a katolíky získal mnoho podporovatelů, ale zároveň i nepřátel. Doba jeho vlády plná reforem a pokusů o ně je známá jako „O'Neillova éra“ – pojem nesoucí jak kladné, tak negativní konotace. Katolíkům se nový premiér zavděl také setkáním s novým irským premiérem Seanem Lemassem, nástupcem Éamona de Valery (Loughlin 1998: 27, McKittrick – McVea 2001: 26–30).

O'Neill ani Lemass se netajili tolerantním přístupem k druhé straně a snahou zahájit mezi oběma částmi ostrova politickou debatu. Tento postoj se však nelíbil protestantům, a ačkoliv se jim O'Neill svými politickými kroky snažil zavděčovat, jak se dalo¹⁰, část se jich přihlásila k rétorice nekompromisního loajalisty a agitátora Iana Paisleyho¹¹. K růstu napětí mezi komunitami přispívalo Paisleyho extremistické vystupování proti katolíkům a taktéž znovuoobnovená Ulsterská dobrovolnická síla (UVF), navazující na tradici Ulsterských dobrovolníků (UV), jež měla na svědomí např. násilné útoky na katolické budovy v Belfastu v roce 1966 (Frank 2006: 62, McKittrick – McVea 2001: 35, Whyte 2012: 249–250).

¹⁰ Např. umístováním zahraničních investic na protestantská území, bojem především s protestantskou nezaměstnaností či založením univerzity v protestantském Coleraine namísto katolického Derry (Frank 2006: 65).

¹¹ Ian Paisley – kazatel a vůdce fundamentalistické presbyteriánské církve (tzv. Svobodné presbyteriánské církve), jehož cílem bylo za každou cenu ochránit protestantismus v Severním Irsku. Zosobňoval radikální proud tzv. ulsterského loajalismu (Frank 2006: 60).

Postoj katolíckej spoločnosti nově reflektovalo Severoirské združenie za občanská práva (*Northern Ireland Civil Rights Association*, NICRA) založené roku 1967. Rok poté tato organizace odstartovala kampaň za občanská práva, která měla za cíl upozornit na krivdy páchané na katolícké komunitě v Severním Irsku¹². Novým kritériem analýzy konfliktu se stala lidsko-právní dimenze a na nepokoje v oblasti se tak poprvé začalo nahlížet i optikou ochrany lidských práv. Inspirací pro združenie bylo hnutí Martina Luthera Kinga za práva Afroameričanů ve Spojených státech (McKittrick – McVea 2001: 38–40, NICRA 1978). Rétorika NICRA se zdála umírněná, ale bylo zjevné, že členy asociace jsou kromě umírněných reformátorů i radikálnější republikáni, představující pro unionisty a lojalisty potenciální bezpečnostní hrozbu.

NICRA v druhé polovině 60. let v Severním Irsku pořádala různé protestní mítinky a pochody. Jedním takovým byl i pochod v Derry¹³ 5. října 1968, na němž se i přes zákaz vlády sešlo několik stovek lidí. Dav byl následně napaden obuškou Královské ulsterské policie (*Royal Ulster Constabulary*, RUC)¹⁴ (Cameron 1969). V této fázi vypuknutého násilí už po několikáté vidíme příklad hry s nulovým součtem – tvrdý zásah policie bez snahy o jakékoliv vyjednávání. Záběry násilí se navíc dostaly do médií, pobouřily nacionalisty¹⁵ i mezinárodní aktéry a spustily koloběh událostí.

Už v listopadu téhož roku schválila na nátlak britského premiéra Harolda Wilsona ulsterská vláda reformní program, mající za úkol odstranění veškerých prvků diskriminace v severoirské společnosti. Část nacionalistů se však nehodlala smířit jen s reformami, a tak zejména z řad levicově orientovaných studentů vzniklo politické uskupení Lidová demokracie (*People's Democracy*, PD), jež společně s militantními republikány žádalo okamžité sjednocení ostrova. Proti provokativním pochodům PD a proti jednání O'Neillů ostře vystupoval reverend Paisley, značně podporován pobouřenými unionisty. O'Neill nakonec v dubnu 1969 ze své pozice rezignoval a jeho

¹² Mezi požadavky NICRA se řadila např. efektivní anti-diskriminační legislativa, rovnost hlasů ve volbách (*one man, one vote*), řádné překreslení hranic volebních obvodů či rozpuštění policejních jednotek *B-Specials* (Loughlin 1998: 37–38, McKittrick – McVea 2001: 38).

¹³ Derry je katolícké označení pro druhé největší město v Severním Irsku, protestanty nazývané jako Londonderry.

¹⁴ RUC byla oficiální policejní síla Severního Irska a fungovala od roku 1922 do roku 2001. V jejích řadách byli převážně protestanti (RUC 2013b).

¹⁵ Nacionalistická strana dokonce odešla z parlamentu.

nástupcem se stal James Chichester-Clark, zastávající konzervativního přístupu ke katolické otázce (Frank 2006: 72–74, McKittrick – McVea 2001: 51–52).

4.2 POČÁTEK *THE TROUBLES*¹⁶

Na červenec 1969 připadal tradiční pochod v Derry na počest protestantského vítězství v bitvě na řece Boyne. Jak se v napjaté atmosféře dalo očekávat, propukly další násilnosti, způsobené rozhodnutím RUC již dále netolerovat protesty mladých katolíků. NICRA a PD uspořádaly demonstrace proti postupu RUC, jež přerostly do dalších ozbrojených střetů mezi katolíky a protestanty (příčemž druzí jmenovaní byli podporováni Královskou policií). Narůstající výtržnosti se nedařilo zvládnout, a tak ulsterská vláda požádala o pomoc britské vojenské jednotky. Ty po svém příjezdu nakonec oddělily katolická a protestantská ohniska betonovými zdmi. V katolických částech Derry a Belfastu mezitím vyrostly barikády, kde se později vytvořily tzv. *no-go areas* – střežené oblasti se zákazem vstupu jak pro loajalisty, tak pro britskou armádu a policii (Arthur 2000: 104, McKittrick – McVea 2001: 54–56).

Reakcí Irské republiky, resp. vládnoucí strany Fianna Fáil, na situaci na severu ostrova bylo vedle finanční podpory nacionalistů naléhání na Organizaci spojených národů, aby se souhlasem Británie do Ulsteru vyslala mezinárodní jednotky (Frank 2006: 77). Británie si však nabobtnání krize do takových rozměrů stále nepřipouštěla a pouze usilovala o momentální uklidnění situace, ne o přímé zapojování se do problému. V tzv. Deklaraci z Downing Street z 19. srpna 1969 bylo představiteli Severního Irsku a Británie dohodnuto, že se bude pokračovat v zavádění reform, garantujících katolíkům požadovaná práva, zajišťujících odstranění diskriminace ze společnosti a přinášejících rovnost obou komunit¹⁷.

Intervence do Severního Irsku učinila z Británie i přes její neochotu důležitého politického hráče. Severoirskému problému se začal věnovat tehdejší náměstek britského ministra vnitra James Callaghan, který se upřímně snažil o uklidnění situace a vedl rozhovory jak s nacionalisty, tak s unionisty (Frank 2006: 76–77, Loughlin 1998:

¹⁶ *The Troubles* je obecné označení konfliktu v Severním Irsku mezi lety 1968–1998.

¹⁷ *Communiqué and Declaration by the British and Northern Ireland governments*, 1969. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/hms0/bni190869.htm>> [cit. 5. 4. 2014]

47–48). Snahu o zahájení vzájemné komunikace bychom mohli označit za první a velmi jemný náznak hry s nenulovým součtem. Bohužel ve světle následujících událostí se zatím i tento krok jeví spíše jako marginální.

Debata v řadách nacionalistů, zejména pak mladých republikánů (jedním z nich byl už i Gerry Adams, pozdější lídr Sinn Féin), se točila okolo otázky irského národního osvobození. Severoirská IRA po událostech v Derry zaznamenala výrazný nárůst příznivců. Její marxisticky orientovaná část v Irské republice ji však odmítala podporovat dodávkami financí a zbraní. Kvůli tomuto rozkolu se belfastská IRA začala reorganizovat – nově vzniklá část se odpoutala od dublinského ústředí a soustředila se čistě na přípravu boje¹⁸ (McKittrick – McVea 2001: 60).

Zjednodušeně řečeno, militantní republikáni v čele se Seánem Mac Stíofáinem zformovali tzv. Prozatímní Irskou republikánskou armádu (*Provisional Irish Republican Army*, PIRA) se sídlem v Belfastu. Marxisticky orientovaní nacionalisté vedení Cathalem Gouldingem se přejmenovali na Oficiální Irskou republikánskou armádu (*Official Irish Republican Army*, OIRA) a zůstali v Dublinu, původním sídle organizace (Loughlin 1998: 51, Taylor 2013).

Britští činitelé podporovali kontinuální provádění reforem a tlačili na severoirskou vládu, aby odzbrojila RUC a rozpustila jednotky *B-Specials*¹⁹. Situace byla však nadále velmi nestabilní a docházelo k dalším bitkám mezi katolíky a protestanty. Britové (resp. nová konzervativní vláda pod vedením Edwarda Heatha) demonstrovali svou autoritu v červenci roku 1970, kdy obsadili katolickou *Falls Road* v Belfastu (jednu z *no-go areas*) a provedli zde striktní domovní prohlídky za účelem zabavení zbraní. Jako odpověď se dočkali střelby z řad OIRA (ačkoli ta se na rozdíl od PIRA použití násilí bránila) a po skončení incidentu i definitivní ztráty důvěry katolíků v britskou neustrannost (McKittrick – McVea 2001: 61–62, Frank 2006: 82–83).

¹⁸ Např. navazováním kontaktů v Irské republice, odkud k ní díky dobré propustnosti hranic poté proudily zbraně.

¹⁹ Formálně označovány jako Ulsterská speciální policie (*Ulster Special Constabulary*, USC). Jednalo se o pomocnou policejní sílu v Severním Irsku, která byla zřízena v roce 1920 a rozpuštěna roku 1970. Mezi příslušníky *B-Specials* byli téměř výhradně protestanti (RUC 2013a).

4.3 70. LÉTA – INTERNACE, PŘÍMÁ SPRÁVA LONDÝNA

Začátek 70. let dal vzniknout několika novým politickým stranám. V roce 1970 to byla Alianční strana Severního Irska (*Alliance Party of Northern Ireland*, APNI), která chtěla získat jak katolické, tak protestantské voliče a jejím primárním cílem bylo usmíření mezi oběma skupinami (Devenport 2013). Stejně jako níže uvedená SDLP odmítala Aliance používání násilí a podporovala zahájení mírového procesu.

Druhým, nově vzniklým politickým subjektem byla Sociálně demokratická a labouristická strana (*Social Democratic and Labour Party*, SDLP), kterou založili členové zaniklé NP, představitelé hnutí za občanská práva a bývalí severoirští labouristé. Na rozdíl od APNI byla cílem této strany satisfakce katolických nacionalistických požadavků (vnesení tzv. irské dimenze do ústavních struktur Severního Irska). SDLP měla oporu zejména v katolických voličích a zanedlouho se jí podařilo vyplnit prázdné místo po NP (Arthur 2000: 56, McKittrick – McVea 2001: 64).

S rozštěpením IRA se transformovala i radikálně nacionalistická Sinn Féin. Po vzoru dublinského, marxisticky orientovaného ústředí IRA vznikla tzv. Oficiální Sinn Féin (*Official Sinn Féin*)²⁰. Druhá, vlivnější část přijala název Prozatímní Sinn Féin (*Provisional Sinn Féin*, PSF). Následně v roce 1971 založil Ian Paisley Demokratickou unionistickou stranu (*Democratic Unionist Party*, DUP), která naopak představovala radikální lojalistický proud. Paisley a jeho přívrženci odmítali jakoukoli komunikaci a vyjednávání s protestanty a prosazovali plnou integraci do Spojeného království (Devenport 2013). Nejsilnější stranou v Severním Irsku zůstávala Ulsterská unionistická strana (*Ulster Unionist Party*, UUP).

Zesílení kampaně PIRA vyústilo v obnovení politiky internace ze strany severoirské vlády, resp. nového premiéra Briana Faulknera. Britská vláda i armáda se do poslední chvíle internacím bránila, jelikož tušila, jaký efekt bude tento krok na katolickou společnost mít. Nakonec však premiér Heath dal k internacím svůj souhlas. Zákrok ze srpna 1971 se neobešel bez násilí a krutých vyšetřovacích metod, mnoho omylem zatčených nevinných lidí muselo být ihned propuštěno. Politický proces

²⁰ V roce 1982 změnila jméno na „*The Worker's Party*“.

internace, vyvolán unionisty, se nakonec protáhl na další čtyři roky. Zatímco v 50. letech byly internace efektivní, v roce 1971 už tomu tak nebylo. Tento tupý politický nástroj, navíc jednostranně namířený pouze proti členům IRA a katolické komunitě, měl za výsledek zintenzivnění opozice proti unionistickému zřízení (McKittrick – McVea 2001: 68–70, Swan 2008).

Celkově se situace místo očekávaného uklidnění ještě více vyhrotila, kampaň PIRA se rozšířila i na venkov a násilí dále narůstalo. Jako protiváha k PIRA vznikla z iniciativy unionistů Ulsterská obranná asociace (*Ulster Defence Association*, UDA), která se po UVF stala druhou hlavní loajalistickou paramilitární organizací. UDA zpočátku byla opravdu vnímána jako „obránné“ uskupení proti rostoucímu násilí PIRA. S postupem času a stále četnějšími ozbrojenými útoky proti katolickým civilistům však tuto příznivou tvář ztratila (Taylor 2013).

Britská vláda se schválením internací v očích katolíků definitivně zdiskreditovala. Irský premiér Jack Lynch žádal okamžité nastolení přímé londýnské vlády v Severním Irsku, to však byla pro Brity poslední myslitelná možnost. Lidé se vydávali do ulic protestovat proti internacím – jednou z těchto mírových demonstrací byl i pochod v Derry 30. ledna 1972, kde příslušníci britské armády zastřelili 13 civilistů a dalších 13 jich zranili²¹ (BBC 2014b). Událost poté vešla do podvědomí jako Krvavá neděle (*Bloody Sunday*). Sektářské napětí po tomto incidentu ještě více zesílilo – mobilizovala jak PIRA, tak paramilitární loajalistické jednotky.

Británie se odhodlala ke zlomovému kroku a v březnu rozhodla o zavedení přímé správy (*direct rule*) z Londýna. Stormontský parlament byl rozpuštěn a veškeré pravomoci spadly do rukou Westminsteru. Byla vytvořena nová funkce státního tajemníka pro Severní Irsko (*Secretary of State for Northern Ireland*), do níž byl dosazen William Whitelaw. Ten měl pod sebou nově zřízený úřednický aparát pro Severní Irsko (*Northern Ireland Office*, NIO), jenž zajišťoval správu provincie a do něhož byli dosazováni úředníci z Londýna. S pádem Stormontského parlamentu zanikla po

²¹ Nad viníky masakru se mnoho let diskutovalo. Až v roce 2010 skončilo vyšetřování, jehož závěrem je, že britská armáda nese plnou odpovědnost za střelbu z 30. ledna 1972 a že všechny oběti byly nevinné (BBC 2014b).

padesáti letech i tradice výsadního postavení ulsterských unionistů (Darby 1995, Frank 2006: 93, McKittrick – McVea 2001: 83–84).

Tlak nacionalistické veřejnosti, která začínala být násilím unavena, přispěl ke svolení PIRA vyjednávat s Brity. PIRA po Londýnu nejprve požadovala udělení tzv. zvláštního statusu všem jejím vězněným členům, čemuž Whitelaw vyhověl. V červnu 1972 pak organizace vyhlásila příměří. Další požadavky však splněny nebyly, jelikož PIRA požadovala vytvoření irské federace s autonomním parlamentem pro Severní Irsko a také úplný odchod Britů z ostrova (BBC 2014a). Tuto akci můžeme označit opět za hru s nulovým součtem – PIRA sice vůbec poprvé zahájila jednání s britskou stranou, ale artikulovala své zájmy, naprosto neslučitelné s těmi britskými. Nesnažila se o nich dále jednat a pokusit se dosáhnout kompromisu, ale raději ukončila vyhlášené příměří a obnovila násilí.

Už v červenci došlo v Belfastu k dalšímu incidentu nazývanému jako Krvavý pátek (*Bloody Friday*). PIRA v belfastských ulicích rozmístila 23 náloží, z nichž 19 postupně explodovalo. Bylo usmrceno 9 osob a dalších 130 zraněno (BBC 2014a). Okamžitá reakce britské armády spočívala v obsazení *no-go areas* v Belfastu i v Derry, klíčových oblastí pro přípravu všech akcí PIRA. Přítomnost britské armády měla pozitivní efekt na snížení míry násilí, na druhé straně však u katolíků vyvolala další vlnu nevole. Irské politické elity (resp. umírněná většina vládnoucí Fianna Fáil) v dané situaci upustily od cíle sjednocení s neklidnou ulsterskou provincií a upřednostnily politiku podpory SDLP i spolupráce s Británií (Frank 2006: 101–102). Zahájení politického procesu na pozadí odehraných událostí dávalo tušit, že se severoirský problém konečně začal řešit.

4.4 DOHODA ZE SUNNINGDALE, POLITIKA ULSTERIZACE A KRIMINALIZACE

Přímá správa byla z britské strany od počátku vnímána jako krátkodobé opatření. Britové chtěli pouze momentálně uklidnit krizi v provincii, nesnažili se o dlouhodobější řešení problému. Celá záležitost byla z britské strany navržena tak, aby v Severním Irsku došlo co nejrychleji k opětovnému obnovení samosprávy. Prvním takovým pokusem byla Dohoda ze Sunningdale (*Sunningdale Agreement*), která

měla zaručit vnesení tzv. irské dimenze do politiky Severního Irska (tj. povolit zasahování Irské republiky do vnitřních záležitostí ulsterské provincie). Dokument v prosinci 1973 podepsali premiéři Heath a Cosgrave²² se zástupci stran UUP, SDLP a APNL. Britové tímto poprvé od roku 1921 uznali Irsko jako rovnocenného partnera pro diskusi o severoirském problému (Darby 1995, Melaugh 2013c).

Dohoda stanovovala, že status Severního Irska, daný ústavou, se může změnit pouze na základě rozhodnutí většiny jeho obyvatel. Výkonná moc měla být v rukou vlády Severního Irska (*Northern Ireland Executive*). Dále byla zřízena Irská rada (*Council of Ireland*) – harmonizující orgán zejména s konzultativní rolí, v omezené míře se zabývající hospodářskými a bezpečnostními otázkami. Irská rada byla složena z Rady ministrů (*Council of Ministers*) a Poradního shromáždění (*Consultative Assembly*), přičemž v obou tělesech byl stejný počet zástupců Severního Irska a Irské republiky²³.

Reakce na dohodu na sebe nenechaly dlouho čekat – ostře se proti ní vymezili loajalisté, kterým vadila rétorika Britů a připouštění sjednoceného Irska v budoucnosti. UUP se rozštěpila na dva tábory. Brian Faulkner rezignoval na post předsedy strany a s ním odešli i umírnění unionisté. Ze zbytku se vytvořila Spojená rada ulsterských unionistů (*United Ulster Unionist Council*, UUUC), což byla koalice DUP a konzervativních unionistů, kteří stranu přejmenovali na Oficiální unionistickou stranu (*Official Unionist Party*, OUP). Ve volbách do Westminsteru v roce 1974 OUP zaznamenala úspěch, když se jí podařilo získat 11 mandátů z 12 (zbývající křeslo získala SDLP) (Loughlin 1998: 74).

Proti Dohodě ze Sunningdale protestovala také Ulsterská rada dělníků (*Ulster Workers' Council*, UWC), která nakonec vyhlásila generální stávkou. Ta probíhala dva týdny vcelku poklidně, ale 17. května 1974 došlo opět k eskalaci násilí, tentokrát v Irské republice. V Dublinu a Monaghanu loajalistická paramilitární skupina odpálila několik náloží, které usmrtily 33 osob a dalších zhruba 260 zranily (Melaugh 2013d). Státní tajemník pro Severní Irsko Merlyn Rees i šéf exekutivy Brian Faulkner odmítli

²² Liam Cosgrave se stal novým irským premiérem po Jacku Lynchovi v březnu 1983.

²³ *The Sunningdale Agreement*, 1973. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/events/sunningdale/agreement.htm>> [cit. 8. 4. 2014]

s dělníky jednat. Stejně tak i nová labouristická vláda v Londýně v čele s Haroldem Wilsonem, která se celkově odmítala dále zaplétat do severoirských záležitostí (a když už, tak jen dočasně). UWC se rozhodla odstavit elektrárny, což bylo vnímáno jako hospodářsky neúnosný krok, a tak Faulknerova vláda 28. května 1974 podala demisi. Odpovědnost za vládu v Severním Irsku²⁴ opět převzal Westminster a byla obnovena přímá správa provincie (Frank 2006: 106–108, Mandelson 2002: 115, Melaugh 2013d).

S rezignací Faulknerovy vlády se dostáváme do další fáze konfliktu, kterou je mrtvý bod. Ten obecně poskytuje ideální příležitost pro zahájení jednání mezi aktéry konfliktu a je prvním krokem vedoucím k deeskalaci konfliktu (Waisová 2005: 53–54). V severoirském případě se jedná zejména o léta politické nehybnosti, pramenící z přetrvávající zatvzřelosti aktérů konfliktu, jež se zatím stále nedaří otupit. Ačkoliv se politicky jedná o mrtvý bod, násilí pokračuje a vychází jak od republikánů, tak od loajalistů.

PIRA, která nemohla kvůli přítomnosti britské armády na území Severního Irsku provádět útoky v takové míře, v jaké byla zvyklá, přesunula svoji pozornost na hlavní britský ostrov. Po bombových útocích v Birminghamu ke konci roku 1974, kde bylo zabito 19 civilistů, proto vláda schválila Zákon pro prevenci terorismu (*Prevention of Terrorism Act*). Ten zakazoval činnost PIRA na území Anglie, Skotska a Walesu a dovoloval vzít do vazby všechny osoby podezřelé z přípravy útoků či z účasti v teď již oficiálně nelegální organizaci (Cunningham 2001: 27). O Vánocích roku 1974 PIRA vyhlásila příměří, které však trvalo necelý rok a po němž se opět vrátila k násilnostem. Stejně tak v ozbrojených aktivitách pokračovala i loajalistická UDA a UVF (McKittrick – McVea 2001: 110).

Přestože bylo Severní Irsko znovu pod přímou správou Londýna, Britové počítali s postupným omezením své přítomnosti a navrácením bezpečnostních témat zpět do rukou ulsterské policie. Uvědomovali si, že přítomnost britské armády na severoirském území problém neřeší, ani nijak neulehčuje. Navíc čím delší čas britští

²⁴ Byl to britský premiér Edward Heath, kdo usiloval o vytvoření severoirské exekutivy na principu sdílení moci. To se sice s podpisem Sunningdaleké dohody podařilo, ale navzdory snaze všech jejích členů vláda necelý půl rok po svém vzniku zanikla (Mandelson 2002: 115).

vojáci v provincii stráví, tím později dojde mezi ulsterskými stranami k nějaké formě vyjednávání či žádoucí dohody. Tento proces je označován jako ulsterizace (*ulsterisation*) (Frank 2006: 110–111).

Státní tajemník pro Severní Irsko Merlyn Rees v tomto období představil svou vizi diskusního parlamentního fóra, na jehož základě se měly politické strany v Severním Irsku pokusit nalézt způsob budoucí samosprávy ulsterské provincie. Se souhlasem severoirských politických subjektů se ustanovil tzv. Ústavní konvent (*Constitutional Convention*), do něhož se v roce 1975 konaly první volby. V těch zvítězila koalice UUUC, která získala 47 mandátů ze 78 a v podstatě usilovala o obnovení Stormontského parlamentu (McKittrick – McVea 2001: 112).

SDLP, APNL a umírnění členové UP získali dohromady zbylých 31 křesel. Diskuse mezi zástupci zúčastněných stran ani po půl roce nikam nevedla, strany si stěžovaly na nevyslyšení jejich požadavků a konečné debaty bojkotovaly. Výsledek voleb tak jen potvrdil, že nové těleso zatím nebude moct být platformou pro dosažení dohody. Ústavní konvent se tedy opravdu ukázal jako neefektivní, a tak byl v březnu 1976 britskou stranou formálně rozpuštěn. Se zrušením Ústavního konventu byla znovuobnovena přímá správa z Westminsteru (Frank 2006: 111–115, McKittrick – McVea 2001: 114).

Rees v prosinci 1975 oficiálně ukončil proces internace a v březnu 1976 odvolal platnost „zvláštního statusu“ pro vězně, který si před čtyřmi lety PIRA vydobyla na Whitelawovi. V září roku 1976 Reese na postu státního tajemníka pro Severní Irsko nahradil Roy Mason a k politické obměně došlo i ve Velké Británii, kde se premiérem stal labourista James Callaghan. V průběhu roku probíhaly četné demonstrace a kampaně za mír a zastavení násilí. PIRA už k příměří nepřistoupila, zato se rozhodla etablovat čistě jako ulsterská organizace. Novým a jediným sídlem se pro ni stal Belfast, do čela nastoupil Martin McGuinness a v rámci reorganizace byly zřízeny samostatné jednotky o několika mužích (Frank 2006: 116–117).

Britsko-irskými vztahy otřásl incident z července 1976, kdy byl v Dublinu na britského velvyslance spáchán atentát, k němuž se přihlásila PIRA. Násilí dále

eskalovalo – mezi rokem 1975 a 1976 přišlo o život téměř 600 osob. Statistiky mapující konflikt hovoří jasně: z odhadovaného celkového množství 3 600 mrtvých během *Troubles* byla téměř polovina obětí z let 1971 a 1975, tedy z období internací (Darby 1995, McKittrick – McVea 2001: 117). 70. léta se tak do konfliktu bez pochyby zapsala jako ta nejkrvavější.

Republikánští vězni vehementně protestovali proti britské politice kriminalizace (*criminalisation*) – tj. odebrání „zvláštního statusu“ republikánským vězňům, který jim zajišťoval zacházení jako s válečnými zajatci a ne jako s ostatními zločinci. V září 1976 bojkotovali vězeňské úbory a chodili zahalení v prostěradlech (tzv. *blanket protest*), průběžně demolovali vybavení cel a v březnu 1978 pak rezignovali na základní hygienu (tzv. *dirty protest*) (Loughlin 1998: 81, 84). Severoirská vláda odmítala na protesty reagovat. Ani Londýn jim nevěnoval pozornost a naopak si ještě více stál za aplikovanou politikou kriminalizace.

4.5 HUNGER STRIKE, FÓRUM PRO NOVÉ IRSKO A PROCES DEVOLUCE

V roce 1979 došlo ve volbách do Westminsteru k politické výměně – premiérkou se stala Margaret Thatcher, stoupenkyně Konzervativní strany, která na severoirskou otázku nahlížela především jako na bezpečnostní problém. Spolu s novým státním tajemníkem pro Severní Irsko Humphreym Atkinsem se shodovala na tom, že účast Irské republiky v ulsterských záležitostech je zatím nemyslitelná. Přesto Atkins navrhl po vzoru svého předchůdce Reese další variantu diskusního politického fóra. Tzv. Ústavní konference (*Constitutional Conference*) byla zahájena 6. ledna 1980 a měla projednat možnosti politického vývoje v Severním Irsku. Účast odmítla pouze OUP, které vyhovovala přímá správa Londýna (Frank 2006: 132).

Atkins navrhoval přenesení určitých vládních kompetencí do rukou nové severoirské administrativy, která by však musela být podpořena katolíky. DUP nadále tvrdě odmítala jakoukoli účast katolíků na vládě a stejně tak vehementně zavrhovala „irskou dimenzi“ severoirské politiky. Podíl katolíků ve vládě a vytvoření formálního vztahu mezi Severním Irskem a Irskou republikou (skrže dohodu mezi Británií a Irskem) naopak propagovala SDLP, v čele s novým předsedou Johnem Humem.

Pokrok ve sblížení protestantů a katolíků pak tradičně obhajovala APNL (Frank 2006: 133). Z důvodu nekompatibilních názorů a neochoty zúčastněných aktérů se vzájemně dohodnout (opět prvek hry s nulovým součtem) byla konference v březnu 1980 rozpuštěna.

Mezitím republikánští vězni v říjnu 1980 vyhlásili první hladovku (*Hunger Strike*). Britové však stále odmítali na požadavky vězňů přistoupit, a to i přes značný mediální zájem, podpurné pochody republikánských aktivistů a emocionální nátlak. Vězni měli pět požadavků: smět nosit své civilní oblečení, mít právo volně se stýkat s ostatními vězni (a využívat vzdělávacích a rekreačních zařízení), nevykonávat vězeňskou práci, smět dostávat jeden dopis, jeden balík a přijmout jednu návštěvu týdně a konečně mít možnost odpuštění části trestu (Melaugh 2013b).

Po 53 dnech hladovění vězni kvůli kritickému ohrožení na životě jednoho z nich přistoupili na Atkinsonovu nabídku splnění jejich požadavků. Ta se však záhy ukázala jako lichá a když vězni pochopili, že britská strana s nimi nadále zachází jako se zločinci, vyhlásili v lednu 1981 druhé kolo hladovky. Ačkoli s hladovkami PIRA zpočátku nesouhlasila, jelikož odváděly pozornost od probíhající politizace organizace, po smrti aktivisty Bobbyho Sandse²⁵ zahájila novou násilnou kampaň. Jejím výsledkem bylo kompromisní přistoupení Margaret Thatcher na požadavky vězňů a 3. října 1981 byla hladovka, jež si celkem vyžádala deset obětí, ukončena (Loughlin 1998: 85, Ross 2011: 103).

Republikánské hnutí dosáhlo propagandistického vítězství nad britskou vládou a těšilo se zájmu i v zahraničí – zejména u irské diaspory ve Spojených státech amerických. Mezi nacionalisty opět vzrostla podpora PIRA a politicky si polepšila i Sinn Féin, která se etablovala mezi významné politické strany Severního Irsku.²⁶ Bylo zřetelné, že postavení republikánů se upevnilo (Loughlin 1998: 86, Melaugh 2013b).

²⁵ Bobby Sands byl jedním z vůdců první i druhé hladovky. 9. dubna 1981 se mu podařilo v doplňujících volbách do Westminsteru porazit protestantského protikandidáta. Ani to však s Brity nepohnulo a mladík v květnu ve vězení zemřel. (Frank 2006: 137).

²⁶ Ve volbách do nově zřízeného Severoirského shromáždění (*Northern Ireland Assembly*, NIA) v říjnu 1982 získala Sinn Féin 10,1 % hlasů (SDLP 18,8 %). Ve volbách do Westminsteru v červnu 1983 získala Sinn Féin 13,4 % hlasů (SDLP 17,9 %) a Gerry Adams byl zvolen poslancem za západní Belfast (English 2012: 265).

Thatcher, přesvědčená unionistka, chtěla mít se Severním Irskem co nejméně starostí (ostatně jako všichni její předchůdci) a vylučovala zasahování Irské republiky do záležitostí severní provincie. Přesto se v květnu 1980 setkala v Londýně se svým protějškem Charlesem Haugheyem a následně na dublinské schůzce 8. prosince naznačila, že by britská vláda mohla podporovat užší kontakty mezi Irskou republikou a Severním Irskem. Podmínkou mělo být sdílení vybraných irských institucí se Spojeným královstvím. V listopadu 1981 tak byla založena Anglo-irská vládní rada (*Anglo-Irish Intergovernmental Council*), která měla být v budoucnu přetvořena na Anglo-irskou parlamentní radu (*Anglo-Irish Parliamentary Council*) (Loughlin 1998: 90–91, Whyte 2012: 263–264).

Tyto pokusy o spolupráci dvou velkých hráčů, Irska a Velké Británie, jsou už výraznějším náznakem hry s nenulovým součtem a zároveň zárodkem budoucího anglo-irského politického mírového procesu. Jsou sice v následujícím roce dočasně zmrazeny neochotou Irské republiky podpořit Spojené království v ozbrojeném sporu o Falklandské ostrovy, který vedlo s Argentinou, přesto zůstávají zlomovým bodem v přístupu britské vlády k severoirskému problému.

O řešení severoirského problému se tedy snažila i Irská republika. Nový premiér Garret FitzGerald ze strany Finne Gael²⁷ přichází s ambiciózní myšlenkou debatního fóra, na jehož půdě by se měla diskutovat situace v Severním Irsku. Na jaře roku 1983 vzniká Fórum pro nové Irsko (*New Ireland Forum*, NIF), které po první schůzce vrcholných představitelů nacionalistických ústavních stran (SDLP za Severní Irsko, Fianna Fáil, Fine Gael a Labouristická strana za Irskou republiku), vydává zprávu navrhuující tři možnosti řešení ulsterské situace (Loughlin 1998: 91).

Zaprvé, Severní Irsko se stane součástí Irské republiky, zadruhé, dojde k vytvoření federace či konfederace nebo zatřetí, bude společně spravováno dublinskou a londýnskou vládou. Třetí varianta formulovala myšlenku rovnocenného uplatnění práva jak pro protestanty, tak pro katolíky (English 2012: 265). A právě

²⁷ Fine Gael byla založena už v roce 1933 a za svého ideologického zakladatele považuje Michaela Collinse. (McKittrick – McVea 2001: 330). V průběhu 20. století pravidelně končila ve volbách na druhém místě za stranou Fianna Fáil. (viz příloha č. 3).

tento princip symetrického přístupu se následně stal příznačným motivem irské i britské politiky ve vztahu k ulsterskému problému.

Dalším plánem, jak uklidnit situaci, byla iniciativa nového státního tajemníka pro Severní Irsko Jamese Priora, který v roce 1982 přišel s návrhem vytvoření nezávislého legislativního tělesa, které by z počátku mělo zejména poradní a konzultativní roli²⁸. Pokud by prokázalo svou funkčnost a efektivitu, měla na něj britská vláda postupně přesouvat další a další pravomoci. Tento proces se nazývá devoluce (*devolution* nebo také *rolling devolution*) a je typický i pro ostatní oblasti Spojeného království (zejména pro Skotsko a Wales)²⁹. Během devoluce dochází k postupnému delegování vybraných pravomocí centra do rukou autonomních regionálních parlamentů.

Prior automaticky předpokládal, že se severoirské politické strany ve vlastním zájmu shodnou a nepočítal s účastí či zásahy britské, resp. irské vlády. SDLP se proti návrhu vymezila, primárně z důvodu své latentní nedůvěry k čistě severoirskému řešení konfliktu a požadavku „irské dimenze“ severoirské politiky. V prvních volbách do Shromáždění 20. 11. 1982 získala nejvíce hlasů OUP (29,7 %), druhá skončila DUP s 23 % hlasy, třetí SDLP (18,8 % hlasů) a na čtvrté pozici se umístila Sinn Féin s 10,1 % všech hlasů (Frank 2006: 142, Lynn 2013b).

SDLP však odmítala ve Shromáždění zasednout a blokovala tak jeho funkčnost. Zkušenost z předchozího Shromáždění (1973–1974) a Ústavního konventu (1975–1976) nepřinášela žádný jasný důkaz, že se vztahy mezi unionisty a nacionalisty v rámci nově vytvořeného orgánu zlepšily. Kvůli své neefektivitě bylo nakonec NIA v roce 1986 rozpuštěno. Iniciativu následně převzala do svých rukou Velká Británie a předznamenala tak významný posun v oblasti řešení severoirského konfliktu (Lynn 2013b).

²⁸ *Northern Ireland – A Framework for Devolution*, 1982. Částečné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/hmsoc/cmd8541.htm>> [cit. 10. 4. 2014]

²⁹ Otázka je, zda Severní Irsko bude v budoucnu chtít využívat výhod devoluce k získávání větší autonomie pro svůj parlament či zda bude přímo směřovat k odtržení od Spojeného království podobně, jako to má v plánu Skotsko, kde je referendum o setrvání, resp. vystoupení z unie naplánováno na 18. září 2014 (Black 2013).

5 VÝVOJ PO ROCE 1985 DO SOUČASNOSTI

Ačkoliv Thatcher závěry NIF odmítla, sešla se v listopadu 1984 s FitzGeraldem a oba se shodli na tom, že „je třeba uznat a respektovat jak většinovou, tak menšinovou komunitu Severního Irska a tato skutečnost se musí odrazit ve společenských i politických strukturách a procesech takovým způsobem, který bude přijatelný pro obě“ (English 2012: 265–266). Tato společná zpráva byla základem pro Anglo-irskou dohodu, která představovala zásadní zlom v britsko-irské spolupráci v otázce severoirské krize.

Ulsterský problém se tak pomalu posunul z mrtvého bodu do fáze eskalace, resp. řešení konfliktu. Pomalu, ale jistě konečně nastupuje princip hry s nenulovým součtem, kdy se strany konfliktu snaží dohodnout a dosáhnout nějakého kompromisu, se kterým budou všichni zúčastnění souhlasit. Druhá polovina 80. let se tak dá označit za prvopočátky mírového procesu, které zatím jistě neprobíhají bez problémů. Nicméně v tomto okamžiku je důležité, že se uskutečňují jednání a kroky směřující k tomu, aby byl mírový proces co nejdříve zahájen. Důležité také je, že se do rozhovorů zapojuje čím dál více aktérů, jejichž participace je pro dosažení konsenzu nevyhnutelná.

5.1 DŮSLEDKY ANGLO-IRSKÉ DOHODY

Anglo-irskou dohodu (*Anglo-Irish Agreement*, AIA) podepsala Thatcher s FitzGeraldem 15. listopadu 1985. Dohoda zajišťovala Irsku poradní roli v řešení politických záležitostí Severního Irska formou konzultací s britskou vládou. Stanovovala, že k ústavní změně statusu Severního Irska, jež prozatím zůstává součástí Spojeného království, může dojít pouze na základě jasného vyjádření většiny jeho obyvatel (BBC 2014d).

Smlouva dala vzniknout Mezivládní konferenci (*Intergovernmental Conference*, IGC), která měla dohlížet na harmonický průběh vyjednávání mezi aktéry³⁰. V rámci

³⁰ *Anglo-Irish Agreement*, 1985. Plné znění dostupné na <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/aia/aiadoc.htm>> [cit. 15. 4. 2014]

Mezivládní konference fungoval v Belfastu i permanentní sekretariát, složený z irských a severoirských státních úředníků, který měl za úkol dohlížet na obhajobu katolických práv v Severním Irsku a v němž Irsko získalo důležitou poradní roli (Arthur 2000: 220, English 2012: 266).

Dohoda představuje dramatický posun v postoji Thatcher, která po nastoupení do funkce kladla největší důraz na zachování britské suverenity v Severním Irsku. Po první schůzce s FitzGeraldem v roce 1981, který se téhož roku stal premiérem, byla neochvějnost britské ministerské předsedkyně podnětem k masivní podpoře ze strany protestantských unionistů, jakou už nikdy poté nezaznamenala a která se záhy rozplynula s podpisem Anglo-irské dohody v listopadu 1986. Zpětně lze nicméně tvrdit, že právě neoblomný postoj Margaret Thatcher uvedl do pohybu řetěz událostí, které vyústily podepsáním výše zmíněného dokumentu (Arthur 2000: 231, Shannon 1986).

AIA byla potvrzením skutečnosti, že britská vláda uznává nutnost přítomnosti té irské v řešení ulsterské situace, resp. v podstatě potvrzuje již zmiňovanou „irskou dimenzi“. Tím, že explicitně nepovolila podíl katolíků na moci, udělala Británie ústupek unionistům. Smlouva se tak stala nejvyšším možným dosažitelným krokem, zajišťujícím rovnováhu i prostor pro další pokrok. Nicméně vřelého přijetí se nedočkala – unionisté stále razantně odmítali irskou účast na správě Severního Irsku a oponovali myšlence decentralizované vlády. Sinn Féin dohodu taktéž zkritizovala – Gerry Adams ji prohlásil za nedostatečnou, protože údajně posilovala rozdělení ostrova a neřešila podstatu problému (Morton 2013, McKittrick – McVea 2001: 156–157).

V podobném znění se vyjádřila i irská opozice (Fianna Fáil v čele s bývalým premiérem Charlesem Haugheyem), která od Británie očekávala významnější krok (nejlépe přímou účast Irské republiky na politickém rozhodování v Ulsteru). Z hlavních stran Severního Irsku tak dohodu podpořila pouze SDLP a APNL, vřelého přijetí se jí pak dostalo i od britské a irské veřejnosti a mezinárodního společenství (BBC 2014d, Morton 2013).

Jak již bylo řečeno, unionisté (a zejména ti radikálnější kolem Paisleyho) byli dohodou rozhořčeni – sjednocené Irsko si nedokázali představit ani v budoucnu. Stejně tak byli zklamáni i nacionalisté, kteří si byli vědomi odmítavého postoje unionistů a neměli žádnou záruku, že jejich postoj časem povolí. *„Za situace, kdy se nedá realisticky předpokládat, že unionisté dají ke sjednocení souhlas, návrh obsažený v dohodě, že Irsko se sjednotí, pokud s tím budou unionisté souhlasit, působí téměř absurdně“* (English 2012: 266). Protestanti tak znovu obnovili obranný mechanismus a přistoupili k násilným protestům proti AIA, které vedla UDA a UVF. Útoky byly namířeny jak na katolíky, tak na policii a počet zabitých se během let 1985 a 1988 vyšplhal na 62 (McKittrick – McVea 2001:175, Morton 2013). Britská reakce na sebe nenechala dlouho čekat a v červnu 1986 britská vláda po čtyřech letech ukončila činnost Shromáždění.

Ačkoliv se jednalo o významný pokrok v jednání o severoirské otázce, stále ještě nemůžeme hovořit o čisté hře s nenulovým součtem. Dohoda totiž byla podepsána pouze britskou a irskou vládou, tedy bez explicitního souhlasu komunit, kterých se týkala. Pro úspěšné mírové jednání je však klíčové, aby se ho účastnili všichni aktéři, k nimž se vztahuje. Je také žádoucí, aby závěrem bylo dosažení nějaké formy kompromisu. Takové podmínky a výsledek jednání však byly v roce 1985 zatím stále hudbou budoucnosti.

V říjnu se konala první schůzka IGC, na níž obě strany kladně zhodnotili dosavadní práci anglo-irského sekretariátu, který např. schválil nové předpisy proti diskriminaci v zaměstnání, zpřísnil zákon o podněcování k nenávisti či povolil katolíkům plně užívat svou národní symboliku (Frank 2006: 159–163). Společně deklarovaným zájmem irské a britské vlády bylo zejména porazit PIRA a připravovat spravedlivé řešení konfliktu. Snahy obou však nebyly vyvážené, což nastartovaný proces vyjednávání brzdilo³¹ (Loughlin 1998: 102).

³¹ Britové pokládali AIA za velký ústupek a těžce nesli irskou vlažnou spolupráci v bezpečnostních otázkách (pramenící z vlastních vnitropolitických důvodů). Irové dále po Britech požadovali vyšší věrohodnost rozsudků – vydaných bezporotními soudy zřízenými v roce 1973 v rámci internace – přizváním irských soudců z republiky. Tento podíl irských orgánů na jurisdikci a exekutivě Severního Irsku však Thatcher striktně odmítla (Frank 2006: 164).

PIRA byla v tomto období bohatě zásobována zbraněmi z Libye, což ji na pozadí snah o další politizaci sjednocovalo. Sinn Féin od začátku 80. let pracovala na otevřenější strategii republikánského hnutí a usilovala o získání co největší podpory násilného vypuzení Britů ze Severního Irska. Pro tento princip hlasovala v první polovině 80. let stabilně jedna třetina katolíků, avšak místo hlavní nacionalistické politické strany si i nadále držela SDLP (Frank 2006: 166, Morton 2013). Po podepsání Anglo-irské dohody se uvnitř Sinn Féin začal formovat umírněnější proud, připouštějící do budoucna kompromisní řešení severoirského problému. Strana ale utrpěla významnou porážku ve volbách do irského parlamentu v roce 1987, kdy se jí nepodařilo získat ani jedno křeslo. Na tomto místě je nutné zmínit, že „*v republice téměř nikdo nebudlal kvůli severu rozpoutávat revoluci a už vůbec ne válčit s Velkou Británií*“ (Frank 2006: 169).

Násilí však i nadále pokračovalo. Po masakru v Loughall, kde britská armáda díky nastražené pasti zlikvidovala osmičlennou jednotku PIRA, organizace opět přitvrdila. Nebránila se zabíjení nevinných civilistů, přičemž těmito útoky značně ztěžovala politické snahy Sinn Féin. Unionisté mezitím přestali pořádat demonstrace proti AIA a severoirská politická situace na čas ustrnula. Nacionalisté, zprvu nadšení pokrokem, který AIA slibovala, byli postupně víc a víc zklamáni, unionisté zůstali i nadále neoblomní ve své protestní pozici a vztah mezi Londýnem a Dublínem se také mírně zhoršil (McKittrick – McVea 2001: 168–169).

Gerry Adams se v tisku vyjádřil, že v nastalé situaci už nevěří primárně vojenskému řešení konfliktu. Toto tvrzení upoutalo pozornost lídra SDLP Johna Huma, jenž AIA chápal jako vzkaz Britů, že nemají zájem přímo participovat na politickém dění v Severním Irsku. Jeho momentální prioritou bylo začlenit Sinn Féin do politického vyjednávání, a tak se v lednu 1988 Hume poprvé sešel s Adamsem (Loughlin 1998: 109–110). „*Pro SDLP i Sinn Féin bylo klíčovým cílem jednotné a v míru žijící Irsko bez britské přítomnosti, respektující práva protestantů i jiných minorit*“ (Frank 2006: 173). Sinn Féin však ani po devítiměsíčním vyjednávání neupustila ze svého dlouholetého tvrzení, že hlavním důvodem nepokojů v provincii je britská přítomnost a že Britové musí být ze Severního Irska neprodleně vytlačeni.

5.2 ZAHÁJENÍ MÍROVÉHO PROCESU V 90. LETECH

Zatvrzelost některých aktérů konfliktu na přelomu 80. a 90. let je nakonec přinutila, aby se začali chovat racionálněji a konečně na mírové řešení přistoupili. PIRA prostřednictvím dohody s Británií souhlasila se zahrnutím více aktérů do řešení problému, ačkoliv sama zatím nenabízela okamžité řešení pramenící z kompletního odzbrojení. SDLP se mezitím snažila vyvíjet tlak na Sinn Féin, aby alespoň částečně upustila od svých radikálních názorů (viz jednání mezi Humem a Adamsem). Británii se patová situace v provincii nezamlouvala a rozhodla se jednat.

Nový státní tajemník pro Severní Irsko Peter Brooke se v listopadu 1989 nechal slyšet, že pokud PIRA ukončí násilí, Britové ji vyjdou v mnohém vstříc. Brooke zdůrazňoval, že Británie nemá v záležitostech Ulsteru žádné sobecké strategické či ekonomické zájmy a působil jako zprostředkovatel rozhovorů mezi katolíky a protestanty (Arthur 2000: 236, Loughlin 1998: 98, 106). Ačkoliv se severoirský problém v tomto období nachází již v rané fázi opravdového řešení konfliktu, násilí se stále nedaří eliminovat. Na počátku 90. let nevychází pouze od PIRA, ale i od UDA a UVF, které se opět s pomocí zbraní snaží chránit zájmy katolíků v Ulsteru. Ostré střety UDA se severoirskou policií nakonec vyústí až v zákaz této loajalistické organizace v srpnu 1992 (English 2012: 269).

Pro Brooka bylo obtížné přimět zástupce nacionalistů a unionistů k vzájemnému jednání, nakonec se mu to ovšem podařilo díky návrhu tříkolového jednání. V prvním kole měli mezi sebou jednat severoirské strany (unionistické a nacionalistické), ve druhém zástupci Severního Irska a Irské republiky a ve třetím elity Irské republiky a Velké Británie. Brooke dále stanovil podmínku, že pokud se v každém kole nedosáhne shody, dohoda nebude možná. Tyto jeho snahy o přijatelnější formu konsenzu mezi aktéry jsou označovány jako Brookova iniciativa (Cochrane 2001, English 2012: 268).

První kolo probíhalo od dubna do července 1991. Unionisté žádali zrušení Anglo-irské smlouvy a katolíkům byli s to nabídnout pouze poměrný podíl v samosprávných orgánech (s autonomní severoirskou vládou vůbec nepočítali).

Katolíci naopak prosazovali implementaci „irské dimenze“, odmítali být označováni unionisty za menšinu a chtěli podíl na severoirské vládě. Protestanti však nebyli ochotni ze svých pozic ustoupit, ačkoli si byli vědomi, že by svými ústupky mírovému procesu výrazně napomohli. Jednání však provázely četné překážky, a tak nezaznamenalo větší úspěch (Cochrane 2001).

Na Brookovu iniciativu navázal v dubnu 1992 Patrick Mayhew, nový státní tajemník pro Severní Irsko. Závěrem další série rozhovorů, zaměřených na řešení konkrétních otázek, byla neschopnost aktérů shodnout se a ustoupit ze svých názorů ve prospěch kompromisu. Tím se potvrdil Brookův princip „*nothing would be agreed until everything was agreed*“ (Lynn 2013a). Přestože žádné dohody nebylo dosaženo, už samotná existence vzájemných jednání byla pro mírový proces signifikantní.

Mayhew v prosinci 1992 komentoval situaci v Severním Irsku následovně: „*J sme odhodláni splnit svůj slib, že budeme respektovat v Severním Irsku přání většiny. [...] Skutečnost je taková, že zájmy unionistů chrání v současné době jak národní, tak mezinárodní právo a jejich legitimitu uznávají i nacionalisté, kteří se pohybují na půdě ústavnosti. Existují ale také snahy o sjednocení Irska, a ty jsou neméně legitimní*“ (English 2012: 271). Právě na symetrickém přístupu k oběma komunitám (unionistům a nacionalistům), byla britská politika tohoto období založena.

Mezi lety 1990 a 1993 PIRA s Británií nadále vedla ozbrojený boj – „*PIRA [tak sice] válčila s vědomím, že zabíjí policisty v britských službách, ale fakticky zabíjením protestantů napomáhala vytváření dojmu, že vede občanský konflikt*“ (Frank 2006: 181). Komunikace mezi PIRA, resp. Sinn Féin a Británií sice nebyla vedena na oficiální úrovni, ale byla v rámci mírového procesu významná. Sinn Féin si byla vědoma, že Británie nemůže učinit nějaké významnější ústupky, dokud PIRA neupustí od násilí – to byla základní podmínka Londýna. Proto se orientovala zejména na komunikaci s SDLP, od níž se v mnohém politicky inspirovala (English 2012: 269).

Násilí během konfliktu v Severním Irsku trefně shrnují autoři John McGarry a Brendan O’Leary: „*This small but deeply divided population has generated the most intense political violence of any part of the contemporary UK, the highest levels of internal political violence of*

any member-state of the European Community, and the highest levels of internal political violence in the continuously liberal democratic states of the post-1948 world“ (McGarry – O’Leary 1993: 12).

Další jednání mezi Humem a Adamsem pokračovalo v roce 1993. Sinn Féin sice přestala požadovat okamžité vypuzení Britů z provincie, ale dále si stála za vizí budoucího jednotného Irska a nepočítala se samostatným rozhodováním obyvatel Ulsteru v otázce sjednocení ostrova. Přesto oba vydali společné prohlášení, ve kterém deklarovali, že „*celý irský národ má právo na národní sebeurčení, [které] závisí jen na dohodě irského lidu*“ (English 2012: 269). Výsledky jednání byly irským premiérem Albertem Reynoldsem předloženy britskému premiérovi Johnu Majorovi, který je okamžitě odmítl. Reynolds však věřil, že dohoda mezi Brity a PIRA je klíčovým aktem pro řešení severoirského problému, a proto Majora vyzýval, aby navrhl nějaké řešení (Loughlin 1998: 112).

Konečně v prosinci 1993 vydala společně irská a britská vláda tzv. Deklaraci z Downing Street (*Downing Street Declaration*), která reprezentovala ochotu obou stran zasadit se v provincii o mírové řešení, stabilitu a vyrovnaní vztahů. Ústupkem pro unionisty se stal příslib irské vlády zrušit články 2 a 3 irské ústavy, pojednávající o teritoriálních nárocích na severních šest hrabství³². Smlouvu tentokrát přijaly všechny strany dobře, až na Sinn Féin a PIRA, které ji v červenci 1994 odmítly. Avšak pouhý měsíc poté PIRA vyhlásila zastavení všech ozbrojených operací a vyjádřila podporu mírovému procesu. O několik měsíců později ji s vyhlášením příměří následovaly i lojalistické paramilitární skupiny (Frank 2006: 186–189, Loughlin 1998: 111).

Irská republika a Velká Británie vydaly v únoru 1995 tzv. Rámcové dokumenty (*Framework Documents*), v nichž bylo potvrzeno, že Spojené království je za příslib definitivního míru ochotné nabídnout mnoho ústupků – např. zřízení nového, autonomního a etnicky vyváženého Shromáždění či zavedení irských výkonných

³² *Joint Declaration on Peace – The Downing Street Declaration*, 1993. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/dsd151293.htm>> [cit. 20. 4. 2014]

institucí v provincii³³. „*Prostřednictvím Rámcových dokumentů tak Britové poprvé od roku 1974 souhlasili s principem společného rozhodování v Ulsteru na základě partnerství s Irskou republikou*“ (Frank 2006: 192). Rámcové dokumenty představovaly procedurální rámec pro budoucí mírová jednání, přičemž zakotvovaly pravidla pro rozhovory všech se všemi.

Zatímco pro Sinn Féin a PIRA byly Rámcové dokumenty úspěchem, unionisté je vnímali jako porážku. Nový lídr UUP David Trimble, představitel tzv. nového unionismu³⁴, přišel s návrhem, že by PIRA měla namísto okamžitého složení zbraní, které požadovala Británie, dát svůj souhlas k všeobecným volbám do diskusního Severoirského fóra (*Northern Ireland Forum*)³⁵ (Loughlin 1998: 125). PIRA zareagovala dalšími útoky a oznámením o obnovení násilí, Sinn Féin dokonce na čas odešla z politické scény. Podmínkou pro další jednání byla pro obě spřízněné organizace výměna britských politických elit, od kterých si slibovaly zajištění kvalitnějšího a rychlejšího mírového procesu (Frank 2006: 195 – 196).

Situace se zlepšila opravdu až s nástupem nových premiérů do čela obou zemí – v Británii to byl Tony Blair z Labour Party, v Irské republice pak Bertie Ahern z Fianna Fáil. Novou státní tajemnicí pro Severní Irsko se stala labouristka Marjorie ‘Mo‘ Mowlam. Oba ministerští předsedové dali najevo, že mají zájem o zahájení mírového procesu s účastí Sinn Féin za podmínky závazání se všech zúčastněných k principu nepoužití násilí. PIRA souhlasila a 21. července 1997 znovu vyhlásila konec ozbrojených útoků. Následovalo půlroční vyjednávání mezi všemi aktéry konfliktu (tj. hlavními severoirskými stranami, vládou Irské republiky a vládou Británie), které bylo obdobně jako rozhovory z let 1991–1992 rozčleněno do tří úrovní (Darby 2003, Loughlin 1998: 127, 130).

³³ *The Framework Documents – A New Framework for Agreement*, 1995. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/fd22295.htm>> [cit. 21. 4. 2014]

³⁴ Nové pojetí unionismu, které si klade za cíl zlepšit vnímání unionistické politiky v provincii prostřednictvím moderní rétoriky založené především na opuštění starých zkostnatělých názorů a přijetí pozice rovnocenného partnera pro vzájemná jednání (O’Dowd 1998: 70).

³⁵ Severoirské fórum mělo být další diskusní platformou pro aktéry konfliktu, které mělo připravit na mnohostranné rozhovory. Jeho efektivita však byla výrazně snižována neochotou unionistů jednat se Sinn Féin do doby, než PIRA začne oficiálně odzbrojovat.

Pro Brity bylo hlavní udržet si klíčovou pozici a zároveň vyjít vstříc ostatním partnerům. Británie jednala podle principu „dát a vzít“ (*give and take*) – např. slíbila propouštění paramilitaristických vězňů výměnou za určité ústupky republikánů i loajalistů. Odměnou za tyto ústupky pak měla pro republikány i loajalisty být setkání na ministerské úrovni, umožňující projednávání politických požadavků obou stran přímo v nejvyšších vládních kruzích. Toto zapojení se do dialogu s britskými politickými špičkami bylo pro oba tábory velkou motivací (Spencer 2008: 468–469). Zde můžeme vidět zásadní posun v řešení konfliktu – do jednání jsou zapojeni všichni aktéři, nikdo není vyloučen ani absentován (jediná DUP byla ochotná vést debatu pouze skrze média) a víceúrovňové jednání zahrnuje jak lokální, tak mezivládní rovinu. Jedná se tedy konečně o čistou hru s nenulovým součtem.

5.3 VELKOPÁTEČNÍ DOHODA A JEJÍ NÁSLEDKY

Na mírových rozhovorech participoval i tehdejší americký prezident Bill Clinton. Do Severního Irsku vyslal senátora George Mitchella, který stanovil konečné datum pro dohodu na 9. dubna 1998. Mitchell také předsedal jednání stran a zástupců obou vlád. 10. dubna 1998 došlo k podpisu tzv. Belfastské dohody (*Belfast Agreement*), pro kterou se vžil spíše název Velkopáteční dohoda (*Good Friday Agreement*)³⁶ (Devenport 2013, Loyd 1998).

Smlouva měla tři linie – v první upravovala způsob severoirské samosprávy, ve druhé řešila vztahy mezi Severním Irskem a Irskou republikou a ve třetí spolupráci britské a irské vlády (Frank 2006: 199). Dohoda vyžadovala pouze demokratické a mírové prostředky k řešení konfliktu, zavazovala všechny zúčastněné strany k definitivnímu odzbrojení paramilitárních organizací a kladla důraz na vzájemný respekt mezi katolíky a protestanty. Institucionálním přínosem dohody bylo ustanovení nových orgánů, které měly za úkol rovnoměrně reflektovat práva jak katolické, tak protestantské komunity (Mitchell 2002: 88).

Bývalý americký senátor George Mitchell, jenž se v mírovém procesu vedle Billa Clintona angažoval, komentoval Belfastskou smlouvu slovy: „*It is important for everyone*

³⁶ Dohoda se tak nazývá kvůli tomu, že 10. duben 1998 připadal na velikonoční Velký pátek.

*to recognize that the Agreement does not, by itself, provide or guarantee peace, political stability or reconciliation. It makes them possible, but there will have to be a lot of effort in good faith for a long time to achieve those results. I hope the Agreement will endure because it is fair and balanced*³⁷ (ibid).

Belfastská dohoda zakládá nové Shromáždění (*Northern Ireland Assembly*)³⁷ – jednokomorový legislativní a exekutivní orgán místní správy, jenž má 108 zástupců, volených metodou jednoho přenosného hlasu a vzešlých ze stejných volebních obvodů, jaké jsou využívány pro volby do Westminsteru. Další zřízenou institucí je Výkonný výbor (*Executive Committee*), jenž má za úkol poskytovat prostor pro diskusi a dohodu nad projednávanými otázkami. V jeho čele stojí první ministr (*First Minister*) a jeho zástupce (*Deputy First Minister*), kteří jsou do svých funkcí voleni poslanci³⁸. Vše má fungovat na proporcionálním principu, čili je zde poprvé v historii nastolen kompromis mocenského podílu katolíků a protestantů a nikdo tak nemůže být přehlasován na základě etnicity. V rámci druhé úrovně dohoda dále zakládá Severo-jihní ministerskou radu (*North-South Ministerial Council*), která má za úkol podporovat spolupráci zástupců Irské republiky a Severního Irska v oblastech společných zájmů. Její funkce je spíše harmonizační a usnesení jsou platná pouze v případě shody obou stran, přičemž obě strany disponují právem veta.

Třetí linie smlouvy se zabývá institucionalizací vztahů mezi Irskou republikou a Velkou Británií v otázce Severního Irska. Je zřízena Britsko-irská rada (*British-Irish Council*), v níž zasedají zástupci Irska, Británie, Severního Irska a dalších autonomních oblastí Spojeného království³⁹. Prostřednictvím této rady může irská vláda formou konzultací zasahovat do severoirských záležitostí. Ještě důležitější institucí pro Irsko je však Britsko-irská mezivládní konference (*British-Irish Governmental Conference*), která navazuje na činnost Mezivládní konferenci (IGC) zavedené Anglo-irskou smlouvou v roce 1985. Na jejím základě se má diskutovat o otázkách, které primárně nespádají

³⁷ První Shromáždění fungovalo pouze rok – od svého prvotního založení v roce 1973 do roku 1974, kdy padla Faulknerova vláda. Druhé Shromáždění vzniklo v roce 1982 jako pokus o obnovení devolučního procesu v provincii, avšak po čtyřech letech bylo po bojkotu unionistů opět rozpuštěno (*Northern Ireland Assembly* 2014).

³⁸ *The Agreement – Agreement reached in the multi-party negotiations*, 1998. Plné znění dostupné na <<http://cairn.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

³⁹ Vedle Severního Irska se jedná o Wales, Skotsko, Ostrov Man a Normanské ostrovy (*Channel Islands*).

pod severoirskou samosprávu, hlavně má však plnit kontrolní funkci dodržování Belfastské dohody⁴⁰.

Citlivou oblastí i nadále zůstávala otázka odzbrojení paramilitaristických organizací. Velkopáteční dohoda stanovovala, že odzbrojení bude ukončeno do dvou let po konání referenda o přijetí Belfastské smlouvy v Severním Irsku a po vyškrtnutí článků 2 a 3 z irské ústavy. Británie se taktéž zavázala k co nejrychlejšímu stažení svých vojáků z Ulsteru a spolu s irskou vládou i k okamžitému propouštění republikánských a lojalistických vězňů (Loyd 1998).

Podle Velkopáteční dohody měla britská vláda také „*v budoucnu dohlédnout na důslednou implementaci mezinárodních i chybějících domácích právních standardů na ochranu politických práv, postarat se o efektivní fungování Komise pro rovné příležitosti v zaměstnání a pracovat na ekonomickém rozvoji provincie. Dohoda Britům také uložila, aby podpořili neoficiální užívání irštiny a nedopustili diskriminaci národnostní symboliky stejně jako její využívání k provokacím*“ (Frank 2006: 200–201).

Belfastská dohoda je zlomovým bodem ve vzájemných vztazích všech zúčastněných aktérů. Její přijetí podpořilo v doprovodném referendu 22. května 1998 71 % voličů v Severním Irsku a více než 94 % hlasujících v Irské republice (Devenport 2013). Zásadní změnou bylo přistoupení UUP a SDLP ke konceptu sdílení moci, do kterého byly nově zapojeny i bývalé paramilitární jednotky.

Všichni aktéři pak svým podpisem stvrdili tzv. princip souhlasu (*principle of consent*) – klíčový koncept Velkopáteční dohody, který uznává legitimitu budoucího jednotného Irska ve stejné míře jako legitimitu stávajícího uspořádání. Dále klade důraz na právo národního sebeurčení pro obyvatele obou částí irského ostrova, a to za předpokladu souhlasu většiny obyvatel Severního Irska. „*It is for the people of the island of Ireland alone, by agreement between the two parts respectively and without external impediment, to exercise their right of self-determination on the basis of consent, freely and concurrently given, North and South, to bring about a united Ireland, if that is their wish, accepting that this right must be*

⁴⁰ *The Agreement – Agreement reached in the multi-party negotiations*, 1998. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

*achieved and exercised with and subject to the agreement and consent of a majority of the people of Northern Ireland*⁴¹.

5.4 SEVERNÍ IRSKO NA PRAHU NOVÉHO TISÍCILETÍ

Přestože byla Belfastská smlouva přijata, přinášela s sebou mnoho překážek pramenících z neochoty unionistů a republikánů činit větší ústupky. Dosáhnuté kompromisy tak byly vyjednány se značnými obtížemi. V polovině roku 1999 britská a irská vláda znovu pozvaly do Ulsteru George Mitchella s prosbou o pomoc řešení situace. V listopadu byla ustanovena Severoirská vláda (*Northern Ireland Executive*), v níž UUP a SDLP získaly každá tři křesla, DUP a Sinn Féin pak po dvou mandátech (Darby 2003).

V prvních volbách do Severoirského shromáždění v červnu 1998 získala UUP 28 mandátů, SDLP 24, následovala DUP s 20 mandáty a Sinn Féin s 18. Shromáždění však fungovalo jen do února 2000, kdy bylo poprvé suspendováno z důvodu přetrvávajících sporů ohledně demilitarizace (s dosažením dohody začalo opět fungovat o tři měsíce později). Druhé a třetí rozpuštění trvalo pouhých 24 hodin a nastalo 10. srpna, resp. 22. září 2001. David Trimble v srpnu rezignoval na pozici Prvního ministra z důvodu neaktivity ohledně ozbrojování, avšak v listopadu byl znovu zvolen a Shromáždění mohlo dále fungovat (Northern Ireland Assembly 2014).

V říjnu 2002 byly kvůli podezření Sinn Féin ze špionážních akcí Severoirské shromáždění i vláda opět rozpuštěny a jejich pravomoci byly převedeny do rukou kanceláře Severního Irska (*Northern Ireland Office*), fungující pod britskou vládou. Ve volbách do Shromáždění v listopadu 2003 se situace otočila a na přední místa se dostala DUP s 32 mandáty a Sinn Féin s 24 mandáty. Jako třetí skončila se stejným počtem křesel UUP, SDLP propadla na čtvrté místo s 18 mandáty (Northern Ireland Assembly 2014).

⁴¹ *The Agreement – Agreement reached in the multi-party negotiations*, 1998. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

O čtyři roky později byla hlavními aktéry mírového procesu podepsána tzv. Dohoda ze St. Andrews (*St. Andrews Agreement*), jež měla za cíl obnovit funkci politických institucí v Severním Irsku⁴². V březnu 2007 následovaly další volby do Shromáždění, které s 36 mandáty opět vyhrála DUP, na druhém místě skončila s 28 křesly Sinn Féin a třetí pozici už jen s 18 mandáty obsadila UUP (ibid).

Otázka definitivního odzbrojení však na prahu nového století zůstávala pořád otevřená a jednání stále nepřinášela konečný termín pro jeho zahájení. Na počátku roku 2004 byla dohodou mezi britskou a irskou vládou ustanovena nezávislá mezinárodní komise (*Independent Monitoring Commission, IMC*)⁴³, která měla na starost monitorovat činnost paramilitaristických organizací v Severním Irsku (Melaugh 2012). Historickým okamžikem v témže roce bylo i zahájení rozhovorů mezi dříve nesmiřitelnou Sinn Féin a DUP o likvidaci zbraní. Paisley, stále v čele DUP, požadoval okamžité a definitivní odzbrojení PIRA, která však nadále odmítala.

Situaci zhoršila vražda republikána Roberta McCartneyho⁴⁴, připisovaná právě republikánské armádě. Nakonec se PIRA odhodlala ke zlomovému kroku a 28. července 2005 oficiálně ukončila ozbrojený boj. V dlouho očekávaném prohlášení organizace slíbila nastoupit cestu mírového řešení, založeného na demokracii a nikoliv na násilí. Důraz na dosahování cílů pouze skrze politické prostředky už od dubna proklamoval Gerry Adams. Díky zlepšení bezpečnostní situace v Severním Irsku britská armáda dva roky nato splnila jeden z nejdéle a nejvýrazněji proklamovaných požadavků republikánů – po 38 letech z oblasti stáhla své vojáky a bezpečnost provincie tak spadla do rukou severoirské policie (BBC 2005, BBC 2007).

Násilí v omezené míře pokračuje do dnešní doby. Jedná se většinou o ojedinělé útoky a sporadické vyhrožování bombami, často v reakci na kroky, vnímané nacionalisty či naopak unionisty jako politicky kontroverzní. Mezi takové události

⁴² *Agreement at St Andrews*, 2006. Plné znění dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/nio/bi131006.pdf>> [cit. 24. 4. 2014]

⁴³ Komise fungovala mezi lety 2004 – 2011 a celkem vydala 26 zpráv, které jsou dostupné na <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/imc/imcreports.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

⁴⁴ Rodinné příslušníky zavražděného přijal v Bílém domě americký prezident George W. Bush, který odmítl setkání s Gerry Adamsem a vyzval PIRA k rozpuštění celé organizace (Frank 2006: 205).

můžeme zařadit např. návštěvu britské královny v Irské republice v květnu 2011⁴⁵, její setkání s bývalým lídrem PIRA Martinem McGuinessem v červnu 2012 či srpnové násilné protesty lojalistů proti průvodu katolíků připomínajících si zavedení internace v 70. letech.

Za zmínku stojí také incident z přelomu roku 2012, kdy katolická většina belfastské městské rady (*Belfast City Council*) odhlasovala sejmutí britské vlajky (tzv. *Union Jack*) z budovy radnice a nařídila její vyvěšování pouze při významných událostech⁴⁶. S návrhem přišla Sinn Féin, která rok předtím v městské radě získala nejvíce křesel. V reakci na odstranění vlajky Spojeného království z belfastské radnice se zvedla vlna protestů, které se zejména v lednu 2013 neobešly bez násilností. Veřejná místa v Severním Irsku byla během nepokojů zaplavena britskými vlajkami a 9. ledna 2013, jakožto první den z 18 povolených, ji vyvěsila i belfastská radnice (Melaugh 2013a).

V dubnu 2014 se uskutečnila státní návštěva irského prezidenta Michaela D. Higginse v Británii. Jednalo se, stejně jako v případě návštěvy britské královny v Irské republice v květnu 2011, o první svého druhu. Setkání hlav obou států má samozřejmě spíše symbolickou roli, ale ani ta by neměla být podceňována. „*The relationship between our two islands has achieved a closeness and warmth that once seemed unachievable,*“ prohlásil během svého pobytu Higgins (BBC 2014c).

Profesor Paul Arthur zhodnotil mírový proces pramenící z Belfastské smlouvy takto: „*The 1998 Agreement was a start. Besides embracing institutional change it gave implicit recognition to attitudinal change through its comments on rights, on decommissioning, on policing and justice, on prisoners, on validation and on reconciliation [...] Our primary task is to establish a culture of tolerance*” (Arthur 2002: 150–151). A právě o mírovou a spravedlivou severoirskou společnost založenou na toleranci, usmíření a vzájemné důvěře usiluje Rada pro vztah komunit (*Community Relations Council*)⁴⁷. Provádí mimo jiné monitoring

⁴⁵ Jednalo se o vůbec první návštěvu britského monarchy v suverénní Irské republice. Naposledy Irsko navštívil král Jiří V. v roce 1911, kdy bylo ještě součástí Spojeného království (Nelson 2011).

⁴⁶ Vlajka Spojeného království, která dříve na belfastské radnici vlála celoročně, teď mohla být vyvěšena pouze v 18 předem určených dnech v roce.

⁴⁷ Tato instituce vznikla už v roce 1990 za účelem podpory zlepšování vztahů mezi katolíky a protestanty.

mírového procesu v provincii a zatím vydala tři komplexní roční zprávy o stavu Severního Irsku (*Northern Ireland Peace Monitoring Report*). Ta nejnovější z března 2014⁴⁸ rozebírá současnou situaci Ulsteru ve čtyřech dimenzích: pocit bezpečí (*The Sense of Safety*), rovnost (*Equality*), soudržnost a sdílení (*Cohesion and Sharing*) a politický pokrok (*Political Progress*) (Nolan 2014).

I dnes, 20 let po složení zbraní, můžeme v severoirských městech nalézt monumentální zdi, brány a ploty oddělující katolické a protestantské komunity. Nejznámějším příkladem je více než 10 metrů vysoká betonová zeď mezi unionistickou *Shankill Road* a republikánskou *Falls Road*. Vláda plánuje tyto tzv. mírové zdi (*peace walls*) strhnout do roku 2023, ale mnozí obyvatelé s tímto návrhem nesouhlasí (Miller 2013b).

Peter Robinson, současný první ministr Severního Irsku a lídr DUP, doufá, že odstranění bariér bude symbolickým mírovým krokem a přispěje ke sjednocení ulsterské provincie. Severoirští občané se však obávají obnovení násilí mezi komunitami a zdůrazňují, že „mírové zdi“ byly vybudovány právě z důvodu zabránění střetům mezi katolíky a protestanty. Bez ohledu na mírový proces tak Severní Irsko zůstává územně rozkouskovanou lokalitou, ve které protestanti stále odmítají žít, kupovat nemovitosti či stěhovat se do katolických oblastí. To platí samozřejmě i vice versa (Miller 2013a, The Economist 2013).

K dnešnímu dni se budování míru (tzv. *peacekeeping*) věnuje mnoho aktérů pracujících s různými cílovými skupinami na všech úrovních společnosti. Zahájený mírový proces řešil a řeší příčiny a následky konfliktu skrze usmíření, budování státu, politickou a socio-ekonomickou transformaci. Výstavba míru se proto týká nejen tzv. post-konfliktní rekonstrukce, ale zahrnuje primárně prevenci obnovení násilí a pomoc při transformaci ze stádia konfliktu do fáze soběstačného a udržitelného míru (Kelly – Lewis 2010). Peter Mandelson, bývalý státní tajemník pro Severní Irsko, komentoval situaci takto: „*I am convinced that history will add Northern Ireland to the roll of nations which*

⁴⁸ *The Northern Ireland Peace Monitoring Report: Number Three*, 2014. Plné znění dostupné na <<http://www.community-relations.org.uk/wp-content/uploads/2013/11/Peace-Monitoring-Report-2014.pdf>> [cit. 24. 4. 2014]

proved that force – political or paramilitary – can never supplant democracy” (Mandelson 2002: 119).

Paul Dixon rozeznává tři hlavní skupiny aktérů mírového procesu v Severním Irsku – tzv. nadšence (*The Enthusiasts*), válečníky (*The Militarists*) a skeptiky (*The Sceptics*). První zmínění jsou britská a irská vláda (zejména labouristé), Sinn Féin a DUP, kteří od počátku mírového procesu bojují za jeho kladný výsledek. Pro „nadšence“ je typický přístup, že vlády mají o mírovém procesu jednat přímo s „teroristy“ a snažit se o dosažení nějaké formy kompromisu (čili liberální teorie hry s nenulovým součtem). Druhá skupina je tvořena republikánskými odpadlíky a neokonzervativci, kteří stále prosazují jednotné Irsko bez přítomnosti Britů a zastávají názor, že s „teroristy“ by se mělo jednat až v případě jejich poražení. „Válečníci“ typicky odmítají nějaké dohody či kompromisy a stojí si pouze za vítězstvím dosaženým s použitím násilí (realistický koncept hry s nulovým součtem – vítěz vs. poražený). A konečně třetí kategorie, „skeptici“, kteří k vyjednávání o míru využívají pragmatický realismus a silně kritizují „válečníky“ za jejich fundamentalistický přístup (Dixon 2012: 265–266).

Profesor Aughey z Ulsterské univerzity zase hovoří o tom, že se současné Severní Irsko nachází v propasti mezi politikou „nemožného“ (*impossible*) a „ne možného“ (*not possible*). Nemožné je pro paramilitaristické skupiny obnovit násilí, kterým Ulster sužovaly přes 30 let. Stejně tak není možné, aby systém sdílení moci mohl být tak dynamický a efektivní, jak reformátoři doufali, navíc když důvěra a spolupráce nejsou ve vzájemných vztazích pevně zakořeněny. Nepříliš silný základ je dále oslabován absencí jakékoliv dohody o budoucím uspořádání Severního Irsku. Stručně řečeno, dnešní Severní Irsko se zdá být „neutrálně demokratické“ – s trochou konstruktivní politiky, ale zároveň i s trochou destruktivního terorismu (Aughey 2012: 156). Ulsterská otázka se právě nachází v nejdéle trvajícím stadiu post-konfliktního urovnávání vztahů a teprve budoucnost ukáže, zda a za jakých podmínek jsou obě komunity ochotny dojít usmíření, resp. jestli se severoirská provincie konečně dostane do kýženého stádia trvalého míru.

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem mé práce bylo provedení analýzy přístupu vnitřních aktérů k severoirskému konfliktu a jeho řešení. Pozornost byla nejvíce zaměřena na britskou vládu a vývoj jejího chování v průběhu konfliktu. Dále byl prostor věnován zapojování irské vlády do řešení severoirské otázky a postupnému přibývání dalších aktérů do jednání. V průběhu práce jsem se snažila všechny významné události analyzovat ve vztahu k britské, resp. irské vládě a zhodnotit činnost všech důležitých aktérů – jak politických, tak (para)militárních. Pokusila jsem se také o zařazení jednotlivých úseků konfliktu do konfliktních fází (tak, jak je definuje Šárka Waisová), na jejichž pozadí jsem se snažila sledovat posun od realistického konceptu hry s nulovým součtem (kapitola 4) k liberální hře s nenulovým součtem (kapitola 5).

Za zlomový bod mezi oběma teoriemi se dá označit rok 1985, kdy došlo k podpisu Anglo-irské dohody. Kombinace úspěchu vzájemných rozhovorů, vedených jak na mezivládní, tak na lokální úrovni, do kterých se v průběhu let zapojovalo stále více aktérů, a snah všech hráčů o nastolení kompromisu dokazuje neoddiskutovatelnou úspěšnost konceptu hry s nenulovým součtem v mezinárodních vztazích. Belfastskou dohodou dosažený kompromis není sice bezchybný (mnozí hráči museli učinit bolestné ústupky), ale je zatím udržitelný. Představuje také zcela zásadní okamžik v procesu budování míru a otevírá prostor pro postkonfliktní urovnávání vztahů, které stále probíhá a bude jistě probíhat i do budoucna.

Stěžejní otázka mé práce zněla, jak konflikt v Severním Irsku ovlivnil britskou politickou scénu a zda se politickým aktérům Spojeného království podařilo tento konflikt vyřešit. Po zmapování severoirského konfliktu můžeme tvrdit, že ačkoliv se tak v jeho počátcích nezdálo, měl na britskou stranu velký dopad. Pro Velkou Británii stálo Severní Irsko vždy na okraji zájmu a o provincii se starala až v momentě, kdy nastaly problémy. Jejím cílem bylo vždy co nejrychleji obnovit pořádek (i s použitím násilí) a dále se v problému neangažovat.

Britové tak v provincii až do 80. let usilovali o vytvoření nějaké fungující autonomní instituce, avšak tyto jednostranné snahy nijak nepomáhaly k řešení sporu mezi znesvářenými katolíky a protestanty. Britský postoj se začal měnit až od poloviny 80. let, kdy londýnská vláda začala jednat s dublinskou, a začaly se rodit první náznaky společného řešení ulsterské otázky. V 90. letech, kdy oficiálně začal mírový proces, už britská strana vyjednávala nejen s tou irskou, ale i s dalšími aktéry konfliktu (včetně těch radikálně naladěných). Jedná se tedy o markantní posun v britském chování.

V přístupu britské vlády ke konfliktu můžeme vysledovat, že labouristé byli k jednání o míru vstřícnější než konzervatisté, kteří spíše hájili unionistické myšlenky. Ale větší vliv na řešení konfliktu než vláda měla osobnost premiéra. Nekompromisní Margaret Thatcher se nakonec stala jednou ze strůjkyní Anglo-irské dohody a napomohla zahájení a zintenzivnění rozhovorů mezi Británií a Irskem. John Major následně přišel s Deklarací z Downing Street, dalším dokumentem prohlubující britsko-irskou spolupráci, který měl za následek vyhlášení příměří ze strany PIRA.

Tony Blair už měl díky snahám předešlých premiérů volnější ruce pro vyjednávání se svým irským protějškem Bertiem Ahornem. Ahorn se mimo jiné zasadil o odstranění článků 2 a 3 z irské ústavy, které byly dlouho Britům trnem v oku, jelikož si v nich Irská republika územně nárokovala severních šest hrabství. Irsko se tak od poloviny 80. let stávalo čím dál rovnocennějším partnerem pro britskou stranu v diskusích o řešení severoirského problému.

Ačkoliv se tedy britské vládě (s pomocí té irské) podařilo konflikt řešit a dosáhnout přelomové mírové dohody, nelze říct, že je konflikt zcela vyřešen. Katolíci a protestanti si ani v dnešní době nedokážou představit společné soužití a navíc i Belfastská smlouva má četné odpůrce a kritiky. V 90. letech nastolený systém však funguje – možná z důvodu strachu politických elit i veřejnosti z opětovného vypuknutí násilí. O budoucnosti provincie tak můžeme pouze spekulovat – jak již bylo zmíněno, určitý nesoulad je zde stále patrný. Nezbyvá tedy než doufat, že se všichni aktéři konfliktu z jeho vývoje poučili a nedovolí již návrat k násilí, při němž přišlo během několika desetiletí o život více než 3 600 lidí.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

PRIMÁRNÍ ZDROJE

Agreement at St Andrews [online]. 13. October 2006. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/nio/bi131006.pdf>> [cit. 24. 4. 2014]

Anglo-Irish Agreement – Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Republic of Ireland [online]. 15. November 1985. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/aia/aiadoc.htm>> [cit. 15. 4. 2014]

Communiqué and Declaration by the British and Northern Ireland governments [online]. 19. August 1969. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/hms0/bni190869.htm>> [cit. 5. 4. 2014]

Joint Declaration on Peace – The Downing Street Declaration [online]. 15. December 1993. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/dsd151293.htm>> [cit. 20. 4. 2014]

Northern Ireland – A Framework for Devolution [online]. April 1982. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/hms0/cmd8541.htm>> [cit. 10. 4. 2014]

The Agreement – Agreement reached in the multi-party negotiations [online]. 10. April 1998. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

The Framework Documents – A New Framework for Agreement [online]. 22. February 1995. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/fd22295.htm>> [cit. 21. 4. 2014]

The Sunningdale Agreement [online]. 9. December 1973. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/events/sunningdale/agreement.htm>> [cit. 8. 4. 2014]

TIŠTĚNÉ ODBORNÉ PUBLIKACE

ARTHUR, Paul. Conflict, Memory and Reconciliation. In: ELLIOTT, Marianne (ed). *The Long Road to Peace in Northern Ireland*. Liverpool: Liverpool University Press, 2002. s. 143–152

ARTHUR, Paul. *Special Relationships – Britain, Ireland and the Northern Ireland Problem*. Belfast: Blackstaff Press, 2000.

AUGHEY, Artur. Northern Ireland Narratives of British Democracy. In: *Policy Studies*, vol. 33 (2), March 2012. s. 145–158

CUNNINGHAM, Michael. *British Government Policy in Northern Ireland 1969–2000*. Manchester: Manchester University Press, 2001.

DIXON, Paul. In Defence of Politics: Interpreting the Peace Process and the Future of Northern Ireland. In: *The Political Quarterly*. vol. 38 (2), April–June 2012. s. 265–276

DIXON, Paul. *Northern Ireland: The Politics of War and Peace*. 2. vyd. London: Palgrave Macmillan, 2008.

DIXON, Paul – GANIEL, Gladys. Religion, Pragmatic Fundamentalism and the Transformation of the Northern Ireland Conflict. In: *Journal of Peace Research*. vol. 45 (3), 2008. s. 419–436

DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010.

ENGLISH, Richard. Irsko, 1982–1994. In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 265–278

ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus – Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2012.

FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006.

GELLNER, Arnošt. *Národy a nacionalismus*. Praha: Hřibál, 1993.

HAYES-McCOY, Gerard A. Tudorovský zábor (1534–1603). In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 123–134

LOUGHLIN, James. *The Ulster Question since 1945*. New York: St. Martin's Press, 1998.

LOYD, John. Ireland's Uncertain Peace. In: *Foreign Affairs*. vol. 77 (5), Sep/Oct 1998.

LYNCH, Patrick. Svobodný Irský stát a Irská republika, 1921–1966. In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 236–248

MANDELSON, Peter. The Good Friday Agreement: A Vision for a New Order in Northern Ireland. In: ELLIOTT, Marianne (ed). *The Long Road to Peace in Northern Ireland*. Liverpool: Liverpool University Press, 2002. s. 115–119

MARTIN, Francis X. Příklad Normanů a zábor Irska (1169 – kolem 1300). In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 82–98

McCARTNEY, Donald. Od Parnella k Pearseovi (1891–1921). In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s.214–227

McCRACKEN, John L. Severní Irsko, 1921 – 1966. In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s.228–235

McGARRY, John – O'LEARY, Brendan. *The Politics of Antagonism: Understanding Northern Ireland*. London: The Athlone Press, 1993.

McKITTRICK, David – McVEA, David. *Making Sense of the Troubles*. 2. vyd. London: Penguin Books, 2001.

MITCHELL, George. Towards Peace in Northern Ireland. In: ELLIOTT, Marianne (ed). *The Long Road to Peace in Northern Ireland*. Liverpool: Liverpool University Press, 2002. s. 85–91

MOODY, Theodore W. Feniánské hnutí, autonomie a pozemková válka (1850–1891). In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 199–213

MORROW, James D. *Game Theory for Political Scientists*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

O'DOWD, Liam. 'New Unionism', British nationalism and the prospects for a negotiated settlement in Northern Ireland. In: MILLER, David (ed). *Rethinking Northern Ireland*. New York: Addison Wesley Longman Limited, 1998. s. 7–93

SHANNON, William V. The Anglo-Irish Agreement. In: *Foreign Affairs*. vol. 64 (4), spring 1986.

SPENCER, Graham. Containing Dialogue: The British Government and Early Talks in the Northern Ireland Peace Process. In: *The British Journal of Politics and International Relations*. vol. 10 (3), 2008. s. 452–471

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007.

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005.

WHYTE, John H. *Irsko, 1966–1982*. In: MARTIN, Francis X. – MOODY, Theodore W. a kol. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 2012. s. 249–264

YELVINGTON, Kevin. Ethnicity as practice? A comment on Bentley. In: *Comparative Studies in Society and History*. vol. 33 (1), January 1991. s. 158–168

CAMERON, John (Lord). *Disturbances in Northern Ireland: Report of the Commission appointed by the Governor of Northern Ireland* [online]. Belfast: Her Majesty's Stationery Office, 1969. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/hmsso/cameron.htm#chap6>> [cit. 4. 4. 2014]

COCHRANE, Feargal. *Unionist Politics and the Politics of Unionism since the Anglo-Irish Agreement* [online]. Cork: Cork University Press, 2001. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/bmtalks/cochrane01.htm>> [cit. 23. 4. 2014]

DARBY, John. Conflict in Northern Ireland: A Background Essay [online]. In: DUNN, Seamus. *Facets of the Conflict in Northern Ireland*. Hampshire: Macmillan Press, 1995. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/othelem/facets.htm#chap2>> [cit. 15. 4. 2014]

DARBY, John. *Northern Ireland: The Background to the Peace Process* [online]. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2003. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/peace/darby03.htm>> [cit. 20. 4. 2014]

NOLAN, Paul. *The Northern Ireland Peace Monitoring Report: Number Three* [online]. Belfast: Community Relations Council, March 2014. Dostupné z <<http://www.community-relations.org.uk/wp-content/uploads/2013/11/Peace-Monitoring-Report-2014.pdf>> [cit. 24. 4. 2014]

NORTHERN IRELAND CIVIL RIGHTS ASSOCIATION (NICRA). *"We Shall Overcome" ... The History of the Struggle for Civil Rights in Northern Ireland 1968–1978* [online]. Belfast: Northern Ireland Civil Rights Association, 1978. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/crights/nicra/nicra78.htm>> [cit. 7. 4. 2014]

ROSS, Stuart F. *Smashing H-Block: The Rise and Fall of the Popular Campaign against Criminalization, 1976–1982* [online]. Liverpool: Liverpool University Press, 2011. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/hstrike/docs/ross-2011.htm>> [cit. 7. 4. 2014]

WHYTE, John. How much discrimination was there under the unionist regime, 1921-68? [online] In: GALLAGHER, Tom – O'CONNELL, James (ed). *Contemporary Irish Studies*. Manchester: Manchester University Press, 1983. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/issues/discrimination/whyte.htm>> [cit. 2. 4. 2014]

INTERNETOVÉ ZDROJE

BLACK, Andrew. *Scottish independence: Referendum to be held on 18 September, 2014*. British Broadcasting Corporation (BBC NEWS), 21. 3. 2013. Dostupné z <<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-21828424>> [cit. 15. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Army ending its operation in NI*. BBC NEWS, 31. 7. 2007. Dostupné z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/6923342.stm> [cit. 19. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Bloody Friday*. BBC HISTORY, 2014a. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/history/events/bloody_friday_belfast> [cit. 9. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Bloody Sunday*. BBC HISTORY, 2014b. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/history/bloody_sunday> [cit. 9. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *IRA says armed campaign is over*. BBC NEWS, 28. 7. 2005. Dostupné z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/4720863.stm> [cit. 18. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Irish President Michael D Higgins hails UK friendship*. BBC NEWS, 8. 4. 2014c. Dostupné z <<http://www.bbc.com/news/uk-26932969>> [cit. 24. 4. 2014]

BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *The Troubles*. BBC HISTORY, 2014d. Dostupné z <<http://www.bbc.co.uk/history/troubles>> [cit. 13. 4. 2014]

DEVENPORT, Mark. *Politics in the Troubles*. British Broadcasting Corporation (BBC HISTORY), February 2013. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/history/topics/troubles_politics> [cit. 14. 4. 2014]

KELLY, Gráinne – LEWIS, Helen. *Guide to Peacebuilding in Northern Ireland: New Trends, Opportunities & Challenges*. International Conflict Research Institute (INCORE), 2010. Dostupné z <<http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/newcfni/intro/>> [cit. 18. 4. 2014]

LYNN, Brendan. *Brooke / Mayhew Talks (April 1991 to November 1992)*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013a. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/bmtalks/sum.htm>> [cit. 17. 4. 2014]

LYNN, Brendan. *Northern Ireland Asseby (November 1982 to June 1986)*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013b. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/assembly1982/summary.htm>> [cit. 11. 4. 2014]

McKENNA, Fionnuala – MELAUGH, Martin. *Westminster Governments, Prime Ministers, and Secretaries of State, 1968–present*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/secretary/tabgov.htm>> [cit. 23. 4. 2014]

MELAUGH, Martin. *Note on the protests related to the Union Flag at Belfast City Hall, December 2012 – January 2013*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013a. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/identity/flag-2012.htm>> [cit. 24. 4. 2014]

MELAUGH, Martin. *Reports by the Independent Monitoring Commission (IMC)*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2012. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/imc/imcreports.htm>> [cit. 22. 4. 2014]

MELAUGH, Martin. *The Hunger Strike of 1981*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013b. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/hstrike/summary.htm>> [cit. 12. 4. 2014]

MELAUGH, Martin. *The Sunningdale Agreement*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013c. Dostupné z <<http://cain.ulst.ac.uk/events/sunningdale/chron.htm>> [cit. 12. 4. 2014]

MELAUGH, Martin. *Ulster Workers' Council Strike*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013d. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/uwc/sum.htm>> [cit. 12. 4. 2014]

MILLER, Barbara. *Northern Ireland's peace walls: the great divide keeping Troubles at bay*. ABC NEWS, 11. 6. 2013a. Dostupné z <<http://www.abc.net.au/news/2013-06-11/barbara-miller-on-peace-walls/4745202>> [cit. 22. 4. 2014]

MILLER, Barbara. *Northern Ireland to tear down 'peace walls' by 2023*. ABC NEWS, 10. 5. 2013b. Dostupné z <<http://www.abc.net.au/news/2013-05-10/northern-ireland-walls/4680718>> [cit. 22. 4. 2014]

MORTON, Alan. *Anglo-Irish Agreement – Reaction to the Agreement*. Conflict Archive on the Internet (CAIN), 2013. Dostupné z <<http://www.cain.ulst.ac.uk/events/aia/reaction.htm>> [cit. 16. 4. 2014]

NELSON, Paula. *An Historic Visit: The Queen in Ireland*. The Boston Globe, 20. 5. 2011. Dostupné z <http://www.boston.com/bigpicture/2011/05/queen_elizabeth_ii_visits_irel.html> [cit. 22. 4. 2014]

NORTHERN IRELAND ASSEMBLY. *History of the Assembly*. 2014. Dostupné z <<http://www.niassembly.gov.uk/ABOUT-THE-ASSEMBLY/General-information/History-of-the-Assembly>> [cit. 18. 4. 2014]

ROYAL ULSTER CONSTABULARY. *History – The B-Specials*. 2013a. Dostupné z <<http://www.royalulsterconstabulary.org/history3.htm>> [cit. 12. 4. 2014]

ROYAL ULSTER CONSTABULARY. *History – The Royal Ulster Constabulary*. 2013b. Dostupné z <<http://www.royalulsterconstabulary.org/history2.htm>> [cit. 12. 4. 2014]

SWAN, Sean. *Why internment failed* [online]. Prospect Magazine, 20. 1. 2008. Dostupné z <http://www.prospectmagazine.co.uk/magazine/whyinternmentfailed/#.U1lrk_1_upA> [cit. 19. 4. 2014]

TAYLOR, Peter. *Paramilitaries in the Troubles*. British Broadcasting Corporation (BBC HISTORY), February 2013. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/history/topics/troubles_paramilitaries> [cit. 20. 4. 2014]

THE ECONOMIST. *Northern Ireland: The melting pot* [online]. 9. 3. 2013. Dostupné z <<http://www.economist.com/news/britain/21573137-province-finally-becoming-less-segregated-thank-immigrants-melting-pot>> [cit. 23. 4. 2014]

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AIA	Anglo-Irish Agreement
APNI	Alliance Party of Northern Ireland
BBC	British Broadcasting Corporation
DUP	Democratic Unionist Party
IGC	Intergovernmental Conference
IMC	International Monitoring Commission
IRA	Irish Republican Army
IRB	Irish Republican Brotherhood
IV	Irish Volunteers
NICRA	Northern Ireland Civil Rights Association
NIF	New Ireland Forum
NIA	Northern Ireland Assembly
NIO	Northern Ireland Office
NP	Nationalist Party
OIRA	Official Irish Republican Army
OSF	Official Sinn Féin
OUP	Official Unionist Party
PD	People's Democracy
PIRA	Provisional Irish Republican Army

PSF	Provisional Sinn Féin
RUC	Royal Ulster Constabulary
SDLP	Social Democratic and Labour Party
UDA	Ulster Defence Association
UP	Unionist Party
USC	Ulster Special Constabulary
UUP	Ulster Unionist Party
UUUC	United Ulster Unionist Council
UV	Ulster Volunteers
UVF	Ulster Volunteer Force
UWC	Ulster Workers' Council

9 RESUMÉ

This essay is dealing with Northern Ireland conflict, aiming mainly at the evaluation of British approach to this problem and analysis of managing the conflict by political elites. It summarizes the main political as well as military and paramilitary actions during the conflict allowing the peace process to begin in 1990s. In the first part it examines the roots of the conflict which come from the irreconcilable relation between the two ethnic groups residing the island – the Catholic and the Protestant community. The modern conflict, often referred to as *The Troubles*, begins in the late 1960s and it is not sooner than in the late 1980s when first significant accordance is achieved. This work follows the Northern Ireland conflict phases: its escalation, outbreak of violence, political deadlock, de-escalation and finally the efforts to manage the conflict, force the paramilitary units to disarm and together establish peace. This paper provides not only a chronological description of the main events of the conflict; it tries to capture the shift from the realistic concept of *zero sum game* to the liberal concept of *non-zero sum game*. In other words, it emphasizes the gradual development in the assumption of the conflict by political elites as well as other participating players. Great Britain is first introduced as a detached and uncommitted player, paying attention to Northern Ireland only when problems arise. Nevertheless throughout the conflict its position shifts as it gets more and more involved in the discussions on the resolution of the conflict. The peace negotiations consecutively embrace a larger amount of other players, allowing achievement of a broader consent. This culminates with an adoption of The Belfast Agreement – by majority seen as the true peace bearer. The essay concludes with a reflection on the current state of Northern Ireland province and possible prospects to the future.

10 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1

POLITICKÁ MAPA IRSKÉHO OSTROVA

Převzato z (English 2012: 275).

PŘÍLOHA Č. 2

VOLBY DO WESTMINSTERU, BRITŠTÍ PREMIÉŘI A STÁTNÍ TAJEMNÍCI PRO SEVERNÍ IRSKO (1964 – DODNES)

Party Which Formed Government at Westminster	Prime Minister	Secretary of State for Northern Ireland
<p>Labour Party (Oct 1964 - Mar 1966 Apr 1966 - Jun 1970)</p> <p>Election Oct 1964 and 31 Mar 1966</p>	<p>Harold Wilson (Oct 1964 - Mar 1966 Apr 1966 - Jun 1970)</p>	<p>James Callaghan (1967 - Jun 1970)</p>
<p>Conservative Party (Jun 1970 - Feb 1974)</p> <p>Election 18 Jun 1970</p>	<p>Edward Heath (Jun 1970 - Feb 1974)</p>	<p>Reginald Maudling (Jun 1970 - Mar 1972)</p> <p>William Whitelaw (Mar 1972 - Nov 1973)</p> <p>Francis Pym (Nov 1973 - Feb 1974)</p>
<p>Labour Party (Feb 1974 - May 1979)</p> <p>Election 28 Feb 1974 and Election 10 Oct 1974</p>	<p>Harold Wilson (Feb 1974 – Apr 1976)</p> <p>James Callaghan (Apr 1976 - May 1979)</p>	<p>Merlyn Rees (Mar 1974 - Sep 1976)</p> <p>Roy Mason (Sep 1976 - May 1979)</p>
<p>Conservative Party (May 1979 - Jun 1983)</p> <p>Election 3 May 1979</p>	<p>Margaret Thatcher (May 1979 - Nov 1990)</p>	<p>Humphrey Atkins (May 1979 - Sep 1981)</p>
<p>Conservative Party (Jun 1983 - Jun 1987)</p> <p>Election 9 Jun 1983</p>		<p>James Prior (Sep 1981 - Sep 1984)</p> <p>Douglas Hurd (Sep 1984 - Sep 1985)</p> <p>Tom King (Sep 1985 - Jul 1989)</p>

<p>Conservative Party (Jun 1987 - Apr 1992)</p> <p>Election 11 Jun 1987</p>		<p>Peter Brooke (Jul 1989 - Apr 1992)</p>
<p>Conservative Party (April 1992 - May 1997)</p> <p>Election 9 Apr 1992</p>	<p>John Major (Nov 1990 - May 1997)</p>	<p>Patrick Mayhew (Apr 1992 - May 1997)</p>
<p>Labour Party (May 1997 - Jun 2001)</p> <p>Election 1 May 1997</p>	<p>Tony Blair (May 1997 - Jun 2007)</p>	<p>Marjorie 'Mo' Mowlam (May 1997 - Oct 1999)</p> <p>Peter Mandelson (Oct 1999 - Jan 2001)</p> <p>John Reid (Jan 2001 - Oct 2002)</p>
<p>Labour Party (Jun 2001 - May 2005)</p> <p>Election 7 June 2001</p>		<p>Paul Murphy (Oct 2002 - May 2005)</p>
<p>Labour Party (May 2005 - May 2010)</p> <p>Election 5 May 2005</p>	<p>Gordon Brown (Jun 2007 - May 2010)</p>	<p>Peter Hain (May 2005 - Jun 2007)</p> <p>Shaun Woodward (Jun 2007 - May 2010)</p>
<p>Conservative / Liberal Democrat Coalition (May 2010 -)</p> <p>Election 6 May 2010</p>	<p>David Cameron (May 2010 - present)</p>	<p>Owen Patterson (May 2010 - Sep 2012)</p> <p>Theresa Villiers (Sep 2012 - present)</p>

Poznámka: Upraveno autorkou.

Převzato z (McKenna – Melaugh 2013).

PŘÍLOHA Č. 3

VOLBY DO DÁILU, IRŠTÍ PREMIÉŘI (1961 – DODNES)

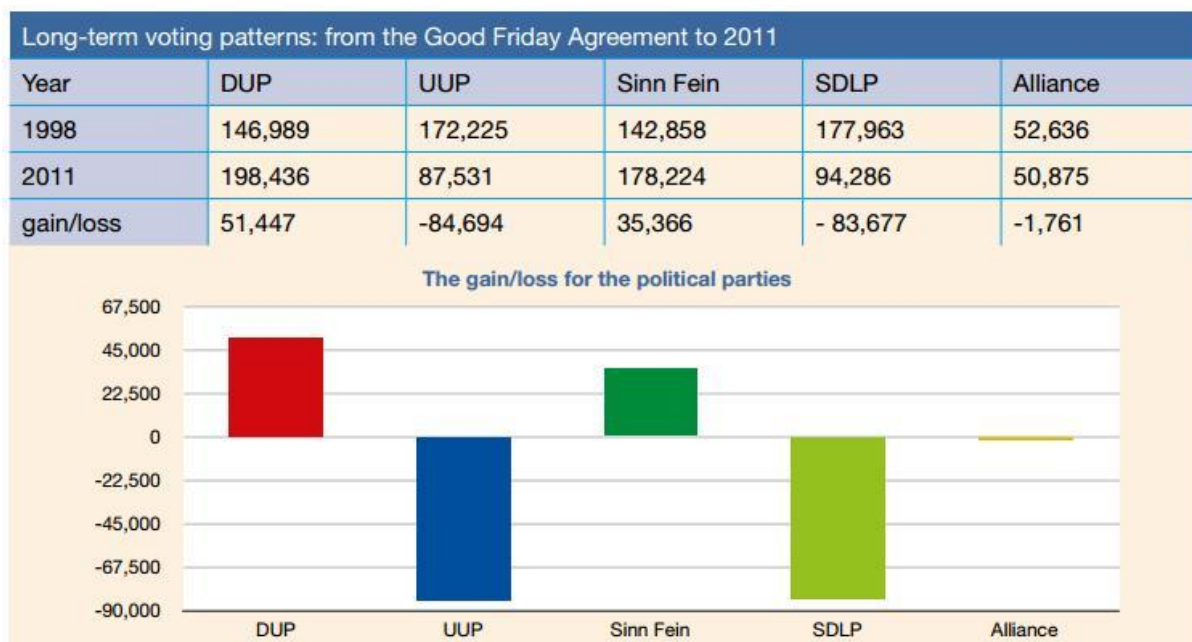
Party Which Formed Government in Dublin	Prime Minister (Taoiseach)
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Oct 1961 – Apr 1965)</p> <p style="text-align: center;">Election 4 Oct 1961</p>	
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Apr 1965 – Jun 1969)</p> <p style="text-align: center;">Election 7 Apr 1965</p>	<p style="text-align: center;">Sean Lemass (Jun 1959 - Nov 1966)</p>
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Jun 1969 - Feb 1973)</p> <p style="text-align: center;">Election 18 Jun 1969</p>	<p style="text-align: center;">Jack Lynch (Nov 1966 – Mar 1973)</p>
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Feb 1973 - Jun 1977)</p> <p style="text-align: center;">Election 28 Feb 1973</p>	<p style="text-align: center;">Liam Cosgrave (Mar 1973 - Jul 1977)</p>
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Jun 1977 - Jun 1981)</p> <p style="text-align: center;">Election 16 Jun 1977</p>	<p style="text-align: center;">Jack Lynch (Jul 1977 – Dec 1979)</p>
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Jun 1981 – Feb 1982)</p> <p style="text-align: center;">Election 11 Jun 1981</p>	<p style="text-align: center;">Charles Haughey (Dec 1979 - Jun 1981)</p> <p style="text-align: center;">Garret FitzGerald (Jun 1981 – Mar 1982)</p>
<p style="text-align: center;">Fianna Fáil (Feb 1982 – Feb 1987)</p>	<p style="text-align: center;">Charles Haughey (Mar 1982 – Dec 1982)</p>

<p>Election 18 Feb 1982 and Election 24 Nov 1982</p>	<p>Garret FitzGerald (Dec 1982 - Mar 1987)</p>
<p>Fianna Fáil (Feb 1987 – Jun 1989) Election 17 Feb 1987</p>	<p>Charles Haughey (Mar 1987 – Feb 1992)</p>
<p>Fianna Fáil (Jun 1989 – Nov 1992) Election 15 Jun 1989</p>	<p>Albert Reynolds (Feb 1992 – Dec 1994)</p>
<p>Fianna Fáil (Nov 1992 – Jun 1997) Election 25 Nov 1992</p>	<p>John Burton (Dec 1994 – Jun 1997)</p>
<p>Fianna Fáil (Jun 1997 – May 2002) Election 6 Jun 1997</p>	<p>Bertie Ahern (Jun 1997 - May 2008)</p>
<p>Fianna Fáil (May 2002 – May 2007) Election 17 May 2002</p>	
<p>Fianna Fáil (May 2007 – Feb 2011) Election 24 May 2007</p>	<p>Brian Cowen (May 2008 – Mar 2011)</p>
<p>Fine Gael (Feb 2011 –) Election 25 Feb 2011</p>	<p>Enda Kenny (Mar 2011 – present)</p>

Poznámka: Vytvořeno autorkou podle vzoru Přílohy č. 2 na základě (Martin – Moody 2012).

PŘÍLOHA Č. 4

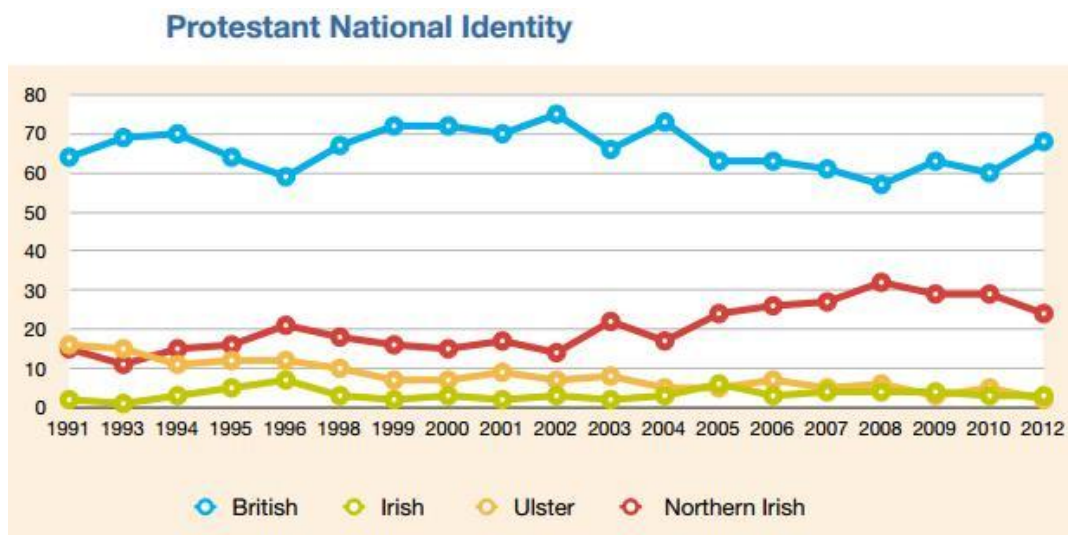
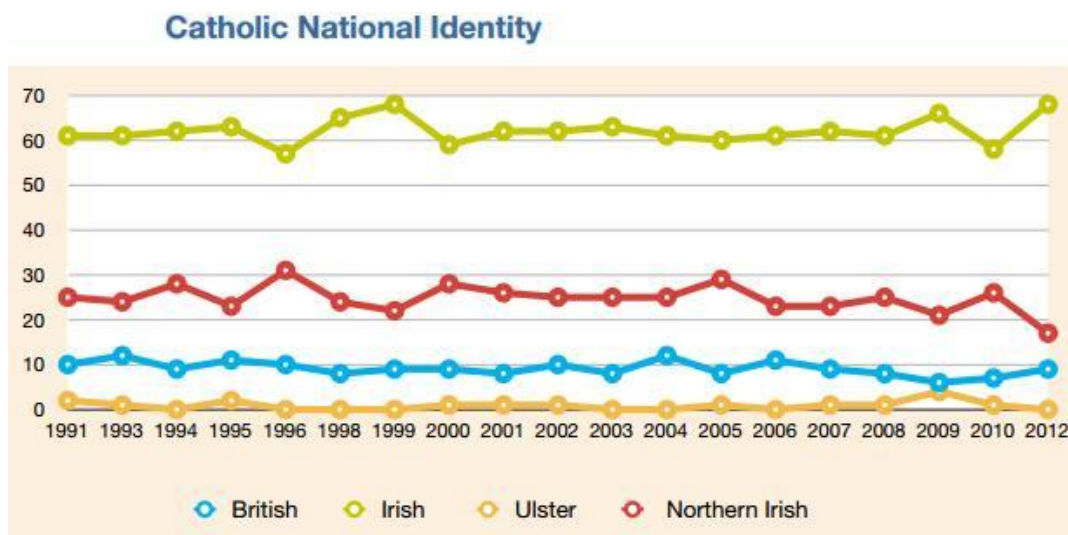
VOLEBNÍ TENDENCE OBČANŮ OD VELKOPÁTEČNÍ DOHODY DO ROKU 2011

Převzato z (Nolan 2014: 176).

PŘÍLOHA Č. 5

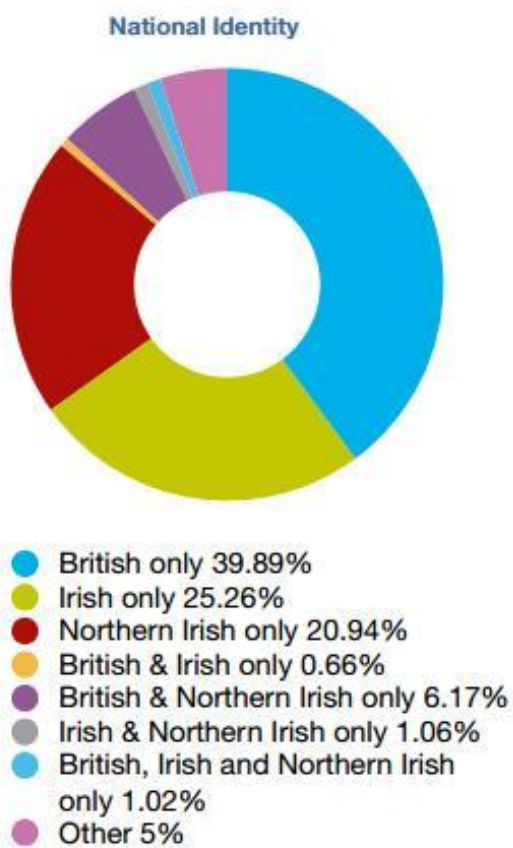
VÝVOJ NÁRODNÍ IDENTITY KATOLÍKŮ A PROTESTANTŮ V SEVERNÍM IRSKU
(1991 – 2012)

Převzato z (Nolan 2014: 140).

PŘÍLOHA Č. 6

NÁRODNÍ IDENTITA OBYVATEL SEVERNÍHO IRSKA (2013)

Převzato z (Nolan 2014: 24).

PŘÍLOHA Č. 7

NÁBOŽENSKÁ PŘEVAHA V SEVERNÍM IRSKU (2013)

Převzato z (The Economist 2013).